

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 เลข – หนองบัวลำภู นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ให้มีพฤติกรรมเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ในบทนี้เป็นการประมวลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดขอบเขตการวิจัย ได้แก่ ตัวแปรในการวิจัย การวัดตัวแปร และความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา และรูปแบบ
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับจิตสาธารณะ
3. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา และรูปแบบ

1. ความหมาย

การ **พัฒนา (Development)** คำว่า การพัฒนา ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายหรือคำนิยาม ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” คือ ความเจริญ เป็นคำกริยา หมายถึง การทำให้เจริญหรือทำให้ยั่งยืนถาวร การพัฒนาในความหมายที่ใช้กัน โดยทั่วไปหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเจริญขึ้น (Change for the Better) ดังนั้น ถ้าพูดถึงการพัฒนา โดยทั่วไปจะเข้าใจว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงปรารถนาหรือเปลี่ยนแปลงในทางที่เป็นประโยชน์ การพัฒนาผู้อำนวยการในองค์กร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน ค่านิยม และเจตคติของผู้อำนวยการในองค์กรที่ไม่พึงประสงค์ให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ หรือให้เกื้อกูลต่อการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการทำงาน ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติงานในองค์กรก็เหมือน

เสียงดนตรีที่ต้องเกิดจากการประสานเสียงจึงมีความไพเราะ การปฏิบัติงานที่ดีต้องมีการประสานงานที่ดีด้วยเช่นกัน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 . 2546)

ปกรณ์ ปรียากร (2538 : 5) กล่าวว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาอังกฤษคือ Development แปลว่า การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิม หรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2542 : 179) ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น

Streeten, Pual (1972 : 3) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน ต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองอีกด้วย

จากความหมายของการพัฒนาพอสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การกระทำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดสิ่งดีที่พึงประสงค์ เกิดประโยชน์ต่อองค์กร เกิดการถือถือต่อการทำงาน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. รูปแบบ (Model)

2.1 ความหมาย

รูปแบบ หรือ โมเดล (Model) เป็นคำที่เราได้ยินกันบ่อย ๆ อย่างกว้างขวางทั้งในวงการราชการและภาคเอกชน รูปแบบมีหลายลักษณะ คำว่ารูปแบบตรงกับภาษาอังกฤษว่า Model ซึ่งโดยทั่วไปในแง่ของการพัฒนา ย่อมไม่มีสิ่งใดที่มีรูปแบบตายตัว แต่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือค้นแปรเทคนิควิธีการตามแต่เหตุปัจจัยที่เป็นตัวกำหนด และได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

ทิสนา แจมมณี (2550 : 221 - 222) กล่าวว่ารูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์

ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียน การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ดังนั้น รูปแบบจึงจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ 4 ประการ ได้แก่ มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบ การสอนนั้น ๆ มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ และมีการอธิบาย หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

Joyce, B. and Weil, M (1985 : 1-2) กล่าวว่ารูปแบบหมายถึงแผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือการสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ และเทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

Keeves, J (อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี. 2550 : 220 – 221) กล่าวว่าโดยทั่วไปรูปแบบจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมา คือสามารถนำไปสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ที่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

นอกจากนี้ Keeves, J (1988) ยังกล่าวว่ารูปแบบ (Model) ที่ใช้อยู่ทั่วไปตามแนวคิดของ แก๊ปแลน (Kaplan) นั้นมีอยู่ 5 แบบ หรือ 5 ลักษณะ คือ

- 1.รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ(Analogue Model) เน้นความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป ซึ่งใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์ กายภาพ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

2.รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา โดยเฉพาะการพูดและการเขียน ซึ่งใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3.รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4.รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) เน้นความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

5.รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เน้นความคิดที่แสดงออกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหาใด ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบด้านศึกษาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่

สรุป รูปแบบ หมายถึง แบบแผน แนวทาง หรือโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กัน ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยอาศัยกระบวนการหรือขั้นตอนการตรวจสอบพิสูจน์ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เชื่อถือและยอมรับได้

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

3.1 การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบเป็นกระบวนการกำหนดโครงสร้าง แนวทาง วิธีการหรือขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม เหตุการณ์หรือสถานการณ์เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลสูงสุด มีนักวิชาการ นักการศึกษาได้กล่าวถึงการสร้างรูปแบบไว้ดังนี้

Joyce, B and Weil, M.(1985 : 359 – 364) กล่าวว่าวิธีการสร้างรูปแบบสามารถแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย เป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบหลักการ และมโนทัศน์สำคัญที่เป็น พื้นฐานของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบซึ่งนำเสนอเป็นเรื่อง ๆ อย่างละเอียดและเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

- 1 . ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้น ๆ ว่ามีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน
- 2 . รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้ และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้นำจะแตกต่างกัน เช่น เป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยการผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้การแนะนำเป็นแหล่งข้อมูล เป็นต้น
- 3 . หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้นำต่อผู้เรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนรู้กระทำ เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมโดยการให้รางวัลหรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นต้น
- 4 . สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้น ๆ ให้เกิดผล เช่น รูปแบบการทดลองในห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ เป็นการแนะนำให้ข้อสังเกตในการนำรูปแบบนั้นไปใช้ เช่น การใช้กับเนื้อหาประเภทใดจึงจะเหมาะสม จะใช้กับผู้เรียนรู้ระดับใด เป็นต้น นอกจากนั้นยังให้คำแนะนำ อื่น ๆ เพื่อให้การใช้รูปแบบนั้นมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลทางตรงเกิดจากกิจกรรมที่จัดตามลำดับขั้นตอนของรูปแบบ ส่วนผลทางอ้อมเกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้นเป็นสิ่งที่คาดคะเนไว้ว่าจะเกิดแฝงไปกับผล สามารถใช้เป็นสิ่งพิจารณาในการเลือกรูปแบบที่ใช้ได้ด้วย

สรุปว่าการสร้างรูปแบบมีส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ส่วนที่ 2 ลักษณะรูปแบบ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ และส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบเป็นการประยุกต์ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบเดิมให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น ซึ่งมีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาแบบไว้ดังนี้

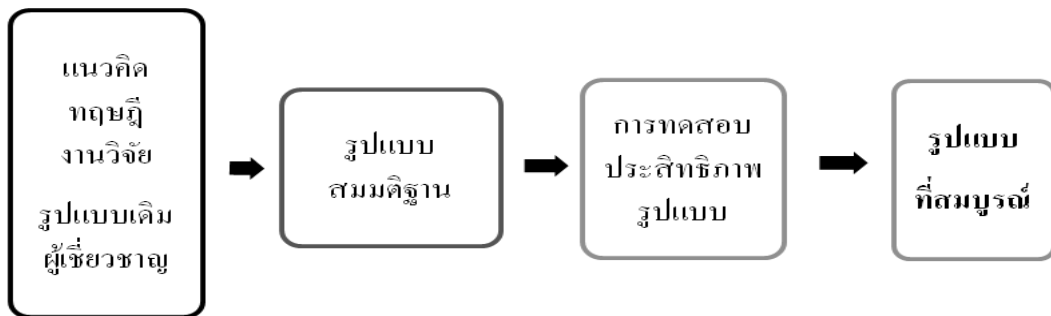
บุญชม ศรีสะอาด (2556 : 104-106) ได้กล่าวถึงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะกระทำได้ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือการพัฒนาารูปแบบ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนาารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องอื่น ๆ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ

ในการพัฒนาารูปแบบนี้จะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้า ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาารูปแบบเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อนแล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษางค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้ หัวใจสำคัญของขั้นตอนนี้อยู่ที่การเลือกเฟ้นองค์ประกอบในรูปแบบ (ตัวแปร หรือ กิจกรรม) เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ผู้วิจัยควรกำหนดหลักการในการพัฒนาารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในรูปแบบมีน้อยตัวแต่สามารถอธิบายผลได้มาก ในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญได้ช่วยพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้พัฒนาารูปแบบขึ้นต้นแล้วจำเป็นต้องมีการทดสอบความเที่ยงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานมากจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของผู้อื่น และผลการวิจัยที่ดีผ่านมาแล้ว หรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็เป็เพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่าเหมาะสมหรือไม่ บางครั้งจึงใช้คำว่า “การทดลองประสิทธิภาพของรูปแบบ”

การพัฒนาารูปแบบ มีความหมายสรุปได้ว่า คือการดำเนินการอย่างมีแบบแผนเป็นลำดับขั้นตอนและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีทฤษฎีรองรับ มีการวิจัย ตรวจสอบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถใช้ได้เกิดผลสูงสุดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกันแต่อาจเกิดผลที่ลดน้อยลง ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบ (Model)

ที่มา : บุญชม ศรีสะอาด. 2556

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

จากการศึกษาความหมายของ จิตสาธารณะนั้นพบว่ามีการใช้คำที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนร่วม การทำประโยชน์เพื่อสังคมการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ส่วนคำในภาษาอังกฤษพบการใช้คำว่า Public- Consciousness, Public Self – Consciousness และ Public Mind คำเหล่านี้มีความหมายในทำนองเดียวกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า Public Mind ในภาษาอังกฤษ แทน คำว่า จิตสาธารณะ ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความ “จิตสาธารณะ” ไว้หลากหลายทั้งในเชิงปรัชญา จิตวิทยา สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ สรุปได้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกทางสังคมหรือจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2551:236) ก็ได้กล่าวถึงความหมายของจิตสาธารณะในลักษณะเดียวกันว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

เวทพล อ่อนละมัย (2551:1) , กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553:20) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า เป็นการปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการ

ช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม การเสียสละไม่เอาเปรียบใคร ความซื่อสัตย์ สุจริต การรักษา และการใช้สมบัติส่วนรวม รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บรรทม มณีโชติ (2530 : 25) ให้ความหมายของจิตสาธารณะไว้ในลักษณะของการ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การอุทิศตนเพื่อสังคมและส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของ ส่วนรวม มีน้ำใจ รู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทนแบ่ง ออกเป็น 4 พฤติกรรม คือ 1) การให้และแบ่งปันโดยการช่วยเหลือ หรือให้ผู้อื่นด้านทรัพย์สิน สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2) ความมีน้ำใจการแสดงความรักปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูด และการกระทำ โดยให้กำลังใจและแสดงความเห็นใจผู้อื่น 3) การไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการ สละทรัพย์สิน สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น และ 4) การเห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวม โดยการอุทิศการทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ร่วมมือกันรักษาสมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติของส่วนรวม

ชัยสิทธิ์ เถลิงมีประเสริฐ และคณะ(2540)ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า เป็น กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่มีการปฏิบัติ 2 ประการ คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณ สมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณ สมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตน สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นส่วนตัว และไม่ปิดกั้น โอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น โดยแบ่งระดับ หรือ จิตสาธารณะไว้ 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 จิตสำนึกแบบ Passive เป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิด ความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอ เป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความ เข้าใจว่าควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ ระดับ 2 จิตสำนึกแบบ Active เป็นระดับที่บุคคล กระทำการอันแสดงว่าเรามีความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ไม่ว่าจะได้ใช้สาธารณะนั้นก็ ตาม เช่น การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย จากความหมายที่ กล่าวมานั้นเป็นการให้ความหมายที่เน้นที่ตัวบุคคลที่มีลักษณะการเห็นคุณค่า การสำนึก การเข้า ร่วมกับส่วนรวมในระดับชุมชน โดยจุดเริ่มต้นนั้นเป็นการเริ่มจากตัวบุคคล เกรียงศักดิ์ เจริญ- วงศ์ศักดิ์ (2543:17) ได้กล่าวเน้นอีกว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความ ปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้กับผู้อื่นหรือสังคม โดยพยายามหาโอกาสที่จะ ช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในทางบวกบนพื้นฐานของความเป็นจริง

วีรคัตน์ คำศรีจันทร์ (2544:6) ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ ไว้ว่า เป็นกระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะมีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะ ต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

หฤทัย อาจปฐ (2554:37) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ ไว้ว่า เป็นความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกรารณาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้ไข โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกับคนในสังคมนั้น

สุจิต นิमितกุล (2544 :55) ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ ว่าเป็น จิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดี 5 ประการ คือ

1. ตระหนักในเรื่องของ ค่านิยม และการปฏิบัติตามระบบประชาธิปไตย
2. ให้ความร่วมมือในการบำเพ็ญประโยชน์อย่างเต็มความสามารถและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน รวมถึงสถานศึกษา ท้องถิ่น ประเทศ และ โลก
3. ใช้ความรู้และทักษะที่มีให้เกิดประโยชน์แก่สังคม
4. ตระหนักและเข้าใจความต้องการของตนเอง
5. ยอมรับในความแตกต่างของบุคคลในสังคม

โกศล มีความดี (2547:7) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติด้วยการเอาใจใส่ดูแล เป็นธุระและเข้าใจในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยพิจารณาที่บุคคลเล็งการใช้ หรือ การกระทำที่ทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำหน้าที่ที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณะสมบัติ รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วม ในการหาแนวทางแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมไปถึงการรับอาสาเป็นบางอย่างเพื่อส่วนรวมเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2535:243–245) กล่าวถึงจิตสาธารณะในลักษณะของสำนึกทางสังคม ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่ร่วมได้ร่วมเสียกับสังคม โดยรู้จักเข้าใจ และมองเห็นระบบโครงสร้างของสังคม มองเห็นปัญหา ทางเลือกและทางออกต่างๆ ของปัญหาในสังคม สามารถเชื่อมโยงปัญหาของสังคมเข้ากับบทบาทหน้าที่ของตน และพร้อม

ที่จะร่วมแก้ปัญหาด้วยกันในสังคมอย่างมีระบบ และเป็นประชาธิปไตย เป็นการให้ความหมายในเชิงโครงสร้างทางสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2550 :15) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกใฝ่ใจ และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะรวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งไม่ใช่เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้าน เท่านั้นหากครอบคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศชาติที่ตนดำรงอยู่

บุญทัน ภูบาล (2549 :15) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

อ รพินทร์ ชูชม และคณะ (2549:4) ให้ความหมายของจิตสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักรู้และคำนึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม เห็นคุณค่าในการเอาใจใส่ดูแล รักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆของสังคมและประเทศชาติที่เป็นของส่วนรวม

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552:24-25) ได้สรุปภาพรวมของจิตสาธารณะไว้ 3 ประการ คือ

1. การใช้สิ่งของส่วนรวม แบ่งออกได้เป็น

1.1 สถานที่สาธารณะต่างๆ โดยเป็นเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ เช่น การจอดรถในที่สาธารณะ การทิ้งขยะในที่สาธารณะรวมถึงการแยกประเภทขยะ การใช้อาคาร สถานที่ การเปิด – ปิด เครื่องปรับอากาศ ไฟฟ้า การสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ การแสดงมารยาทในที่สาธารณะ เป็นต้น

1.2 อุปกรณ์ส่วนรวม ได้แก่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่สาธารณะนั้นๆ เช่น การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้หรืออ่านหนังสือพิมพ์ การใช้อุปกรณ์สำนักงาน และจัดเก็บ รวมถึงการใช้กระดาษ การจัดวางและเก็บคืนสิ่งของสูญหาย

2. การเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม กิจกรรมส่วนรวมเป็นกิจกรรมร่วมกับคนหมู่มาก ได้แก่ การแต่งกายเหมาะสมกับสถานที่และลักษณะงาน การใช้สื่อเสียง การเสียสละแรงกายเพื่อส่วนรวม การแสดงความมีน้ำใจในสาธารณะกุศล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ การดูแลรักษาความสะอาดลำน้ำสาธารณะ อากาศ การเผาวัน การลดการใช้พลังงานที่เกินความจำเป็น การทำประชาพิจารณ์ และการแสดงความเห็นสะท้อนสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนต่างๆ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 : 149) ได้รวบรวมและจำแนกกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงาน องค์กรและบุคคล ที่แสดงถึงการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เป็น 4 ประเภทคือ การพัฒนาเยาวชนและส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข และการพัฒนาสุขภาพชีวิต ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

กัลยกร วรกุลลัญญานีย์ (2553) ที่พบว่ากิจกรรมสาธารณะที่เยาวชนต้องการมีส่วนรวม คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม แต่ไม่พบความสนใจกิจกรรมด้านสร้างเสริมสุขภาพ กิจกรรมด้านทำนุบำรุงศาสนา กิจกรรมด้านพัฒนาสร้างสรรค์เทคโนโลยี

3. การตอบแทนเชิงคุณค่าแก่สังคม เป็นการตอบแทนผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือ ทั้งในระดับชุมชน ครอบครัว และสังคม เช่น การได้รับทุนการศึกษาจากระดับชุมชนหรือสถาบันการศึกษา การได้รับโอกาสดีๆ ในการทำงาน แล้วตอบแทนสังคมกลับคืนมาในรูปแบบเครือข่ายจิตอาสาลักษณะต่างๆ เป็นต้น

Kraft, F.N (1992) กล่าวว่า จิตสาธารณะจึงเป็นลักษณะของจิตสำนึกทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ถึงความไม่ยุติธรรม ให้ความสำคัญกับความต้องการที่หลากหลายของบุคคลอื่น และมีการกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

Oslan, A and Other (2007) กล่าวว่า จิตสาธารณะ คือสิ่งที่เกิดจากได้สำนึกของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ โดยใช้ประสบการณ์และพยายามผลักดันให้เกิดผลที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

จากความหมายที่กล่าวมานั้นมีความแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือจิตสาธารณะนั้นอาจมีการแบ่งได้หลายระดับ โดยเริ่มที่ระดับแคบใกล้ตัวเรามากที่สุด คือจิตสาธารณะระดับครอบครัว และเมื่อมองกว้างออกไปคือจิตสาธารณะระดับชุมชน และระดับที่กว้างขึ้นมาอีก คือ จิตสาธารณะระดับชาติ และระดับนานาชาติได้ (ธีระยุทธ บุญมี 2536:195 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2552:18-19)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า จิตสาธารณะหมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออก โดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณ ปฏิบัติตนในการแบ่งปันความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ปฏิบัติตนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน เสียสละไม่เอารัดเอาเปรียบ มีความซื่อสัตย์ รักษาและใช้สมบัติส่วนรวม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียนชุมชนและสังคม

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีงาม เมื่อบุคคลใดมีจิตสาธารณะก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น ถ้าปล่อยให้บุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะ ประเทศชาติคงไม่มีสิ่งใดเหลือ ถึงเวลาแล้วที่เราต้องปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับเยาวชนของชาติดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า การที่คนไทยควรมีจิตสาธารณะ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. กระแสการแข่งขันและระบบทุนนิยม จากสภาพแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทำให้ผู้คนจำนวนมากต่างมุ่งกอบโกยผลประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัว ไม่สนใจว่าผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อนหรือไม่รวมทั้งขาดความสนใจในภาพรวมของประเทศ เนื่องจากคิดว่าตัวเองไม่ได้มีส่วนในการรับผิดชอบโดยตรงกับเรื่องนั้นๆ แม้รู้ว่าจะเกิดผลเสียหายอย่างมากตามมา ก็ตาม ดังนั้นหากเราไม่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่แล้ว ย่อมน่าเป็นห่วงสังคมไทยในอนาคต ที่จะเต็มไปด้วยการแก่งแย่งและความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง

2. กระแสโลกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากภาวะการเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การทำลายสิ่งแวดล้อม การเกิดภาวะเรือนกระจก การตัดไม้ทำลายป่า จนเกิดปัญหาวิกฤตทางธรรมชาติ หรือการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ฯลฯ นำไปสู่กระแสการเรียกร้องอย่างเข้มแข็งในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่เพียงเท่านั้นยังถูกนำไปใช้เป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดเป็นกติกาเงื่อนไขสากลในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ การค้า และการเมืองให้เราต้องปฏิบัติตาม

3. วิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม วิกฤตการเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมและปัญหาสังคมต่างๆ ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น อาทิ ปัญหาการเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การคอร์รัปชัน การขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ฯลฯ โดยเราไม่สามารถที่จะบอกปิดไปได้เลยว่าไม่เกี่ยวข้องกับเรา เนื่องจากโลกมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายถึงกันอย่างแน่นแฟ้นส่งผลให้ทุกฝ่ายได้รับผลกระทบเชื่อมโยงถึงกันหมด แม้ว่าตนจะไม่ใช่ผู้ก่อก็ตาม และปัญหามากมายเหล่านี้กำลังรอการช่วยเหลือและแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยการร่วมมือจากประชาชนทุกคน ไม่ใช่รอคอยแต่การช่วยเหลือจากรัฐเท่านั้น

4. สังคมชุมชนวิถี กระแสของการรวมกลุ่มของประชาสังคม ที่ประชาชนจากกลุ่มต่างๆ จะเข้ามามีบทบาทในการเรียกร้องการดูแล การตรวจสอบ รวมถึงการเข้ามาพัฒนาชุมชนและสังคมส่วนรวมมากขึ้น สิ่งสำคัญคือ คนเหล่านี้จำเป็นต้องมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จึง

จะทำให้การรวมกลุ่มนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ และพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง มิใช่เป็นการใช้ช่องทางนี้ในการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจกร (2543:22-29) ได้ให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า จากกระแสการแข่งขันและระบบทุนนิยม กระแสเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวิกฤตทาง คุณธรรมจริยธรรม และสังคมชุมชนวิถีที่เปลี่ยนแปลงไป จึงควรเร่งสร้างการมีจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เพียงแต่ให้ตนเองอยู่รอดเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ มีความตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม พร้อมกับมีความเต็มใจและยินดีที่จะเสียสละสิทธิของตนเองออกไปถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น และการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากัน คนในสังคมมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันไป หากขาดการมีจิตสาธารณะ นอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน ยังส่งผลก่อให้เกิดปัญหาตามมาดังนี้

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยั่งยืนก็มีแต่เสื่อมถอยลงไปทุกขณะ
2. อาชญากรในชุมชนอยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่นและในระดับชาติหากบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะแล้วจะทำให้เกิด

3.1.1 วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้งและแก้ปัญหาไม่ได้ อาทิ วิกฤตการณ์เศรษฐกิจสังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง การชุมนุมขับไล่รัฐบาลหรือผู้นำประเทศ

3.1.2 ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ก็จะไม่ได้ผล เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

3.1.3 ประเทศชาติไร้เกียรติ ไร้ศักดิ์ศรี ทำให้ประชาชนในประเทศอื่นมองด้วยสายตาเหยียดหยาม ดูหมิ่นดูแคลนว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนา

จิตสาธารณะจึงเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง เป็นคุณค่าและจิตสำนึก เป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีคุณค่าของจิตสำนึก จะทำให้ขาดพลัง

ในการสร้างสรรค์ แต่เมื่อเกิดจิตสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งทำให้การเมือง เศรษฐกิจ ศิลธรรมดีขึ้น

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552:15 อ้างอิงจาก ประเวศ วะสี.2541:20) กล่าวว่า การส่งเสริมให้นักเรียน ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาในทุกๆด้าน มีจิตสาธารณะ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมในด้านเจตคติของนักเรียน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว มีความเป็นพลเมือง และเห็นความเท่าเทียมของมนุษย์ เป็นแรงผลักดันในภาคพลเมือง ทำให้สังคมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางตามความต้องการของพลเมือง ส่งผลให้ประเทศขับเคลื่อนอำนาจประชาชน อันเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตย แต่หากนักเรียนขาดจิตสาธารณะ ไม่มีความเป็นพลเมือง เป็นเพียงประชาชนที่ไม่รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองรวมทั้งไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น จะเจริญเติบโตไปเป็นประชากรที่ไม่รู้จักพึ่งตัวเอง (Passive) รวมทั้งจิตใจคับแคบ ไม่ช่วยเหลือสังคม ขาดความสามัคคีไม่สามารถเรียนรู้ ทำงาน หรือ ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขก่อให้เกิดผลเสียทั้งในระบบสังคม ประเทศ สังคม โลก

จิตตรา คุษฎีเมธา (<http://www.thaihealth.or.th/13997.online>) กล่าวว่า เด็กไทยในยุคนี้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ความรู้ ที่มีอยู่นั้นเป็นความรู้ที่นำไปสู่การแข่งขันมากเกินไป อีกทั้งยังเป็นความรู้ที่ต้องการบอกให้คนอื่นรับรู้ได้ว่า ดีกว่า เก่งกว่า แน่กว่า คนอื่นๆ ส่วนความรู้ที่จะนำไปสู่การคิดถึงคนอื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือมีจิตสำนึกสาธารณะนั้นยังมีน้อยเด็กไทยยุคนี้ จึงเก่งคิด เก่งแข่งขัน เพื่อให้ตนเองอยู่เหนือคนอื่นและชนะคนอื่นให้ได้ขาดปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ขาดการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ขาดการประสานใจต่อกัน มุ่งสนใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว โดดตัว จนทำให้จิตใจเด็กไทยแข็งกระด้าง คิดแต่เรื่องตัวเอง ไม่สนใจคนอื่น โลกที่ทันสมัยในยุคนี้ส่งเสริมให้เด็กไทยไม่สนใจคนใกล้ตัว สอนให้เด็กเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงอย่างมาก ดังนั้น จึงควรสอนให้เด็กยุคนี้หันมาสนใจจิตใจและเข้าถึงคนอื่น ๆ มีจิตอาสาต่อคนอื่น ๆ และสังคมให้มากขึ้น ศูนย์วิจัยกรุงเทพ โพลล์ (มติ-ชน 14 ตุลาคม 2547 ปีที่ 27 ฉบับที่ 9714,online) ได้สำรวจข้อมูลความสนใจติดตามข่าวสารความเป็นไปของสังคมและประเทศชาติ ประเด็นเนื้อหาของการพูดคุย และการเข้าร่วมทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติของนิสิตนักศึกษาเพื่อสะท้อนภาพรวมเกี่ยวกับจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติของนิสิตนักศึกษาไทยในปัจจุบัน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐ 25 แห่งและเอกชน 9 แห่ง รวม 1,148 คน พบว่า การที่นิสิตนักศึกษายบางส่วนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมนั้น มีสาเหตุมาจากสภาพสังคม มีสาเหตุมาจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องแข่งขันเอาชนะเพื่อความอยู่รอด จึงไม่ค่อยได้

คิดถึงคนอื่นนอกจากตัวเอง (ร้อยละ 24.2) และต้องใช้เวลาไปกับการเดินทางและปฏิบัติการกิจ ส่วนตัวจนไม่มีเวลาสำหรับกิจกรรมเพื่อสังคม (ร้อยละ 17.8) และมีกิจกรรมสันทนาการบันเทิง ที่ดึงดูดความสนใจได้มากกว่ากิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม (ร้อยละ 17.4) อีกทั้ง แนวทางศึกษา ในปัจจุบันเน้นความเก่งมากกว่าความดี (ร้อยละ 17.1) ขาดการกระตุ้นซึ่งมาจากครู อาจารย์ และ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (ร้อยละ 12.7) รวมถึงการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวที่ไม่สอนให้รู้จักการ เผื่อแผ่แบ่งปัน (ร้อยละ 8.3) สำหรับข้อเสนอในการปลูกจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ นั้น เห็นว่า การปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้นิสิตนักศึกษาได้ออกไป สัมผัสใกล้ชิดสังคมเพื่อรับรู้ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงนั้น เป็นแนวทางที่ดีที่สุดในการปลูก จิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติแก่นิสิตนักศึกษาไทย (ร้อยละ 45.6) และควรสอดแทรกแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติลงในเนื้อหาของ บทเรียน (ร้อยละ 24.9) อีกทั้งควรใช้การกระตุ้น รมรงค์ผ่านสื่อต่างๆ (ร้อยละ 21.0) รวมถึงการ ยกย่องเชิดชูนิสิตนักศึกษาที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคมให้มากขึ้น (ร้อยละ 5.5)

จากที่กล่าวมานั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการสร้างคนให้มีจิตสาธารณะนั้นมีความสำคัญ ต่อบุคคล องค์กร สังคมและประเทศชาติอย่างมาก เราต้องปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็ก เยาวชนมีจิตสาธารณะ ด้วยวิธีต่างๆ จะทำให้เด็กและเยาวชนมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการให้อภัย รู้ คุณค่า ให้อภัยทะนุถนอม รู้จักแบ่งปัน โอกาสให้กับผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เช่นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอาชญากรรม การทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นต้น ก็ จะลดลง การเห็นแก่ตัวและพวกพ้องก็จะลดลง นำไปสู่ชุมชน สังคมที่เข้มแข็ง และพัฒนา ประเทศให้ยั่งยืน รวมทั้งไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประเทศ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาและการล่ม สลายของชาติต่างๆ ในโลกได้

3. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ เกิดจากจิตสำนึกภายในของมนุษย์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ ปรากฏหรือเกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ภายหลังจากการได้รับรู้ปรากฏการณ์ หรือ ได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสม นอกจากนี้ การเกิดจิตสำนึกยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะ ทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ เพื่อแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะในระดับที่ แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการจิตสาธารณะจากแนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ดังนี้ แนวคิดแรกเป็นการจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยผู้ใช้

แนวคิดของบลูม (Bloom, B.S. 1956) ได้แก่ ด้านการรู้คิด (Cognition) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior)

ดังนั้น แสดงว่า องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะที่นักวิชาการ และนักวิจัยศึกษา ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยใช้แนวคิดของบลูม (Bloom, B.S. 1956) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการรู้คิด (Cognition) เป็นการตระหนักรู้ถึงปัญหา ได้แก่ การแสดง วิสัยทัศน์การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย และรับรู้ความสามารถของตนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมอันเนื่องมาจากการขาด จิตสาธารณะ
2. ด้านเจตคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกดีต่อผู้อื่น ได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร และสามัคคี เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ
3. ด้านพฤติกรรม (Behavior) เป็นการปฏิบัติหรือการกระทำ ที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนรวมในการทำกิจกรรม และเพื่อส่วนรวมและการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง (2551 : 83) ที่กล่าวว่า การพัฒนาจิตใจสาธารณะกับบุคคลให้เกิดผลแบบสมบูรณ์นั้น จะต้องพัฒนาแบบองค์รวม คือความคิด (Head) จิตใจ (Heart) และการกระทำ (Hand) โดยสร้างให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ และสนับสนุนให้มีการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงจะทำให้การพัฒนาจิตสาธารณะมีความสมบูรณ์และยั่งยืน ผู้วิจัยได้จำแนกความหมายและลักษณะตามองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายและลักษณะขององค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

	องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ		
	ด้านการรู้คิด	ด้านเจตคติ	ด้านพฤติกรรม
ความหมาย	การตระหนักรู้ถึงปัญหาได้แก่ การแสดงวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย และรับรู้	ความรู้สึกดีต่อผู้อื่นได้แก่ การมีความรัก ความเมตตา เอื้ออาทรและการสามัคคี เคารพความแตกต่าง	การปฏิบัติ หรือการกระทำที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ ได้แก่ การทุ่มเทและอุทิศตน มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมและทำประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เอา

	องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ		
	ด้านการรู้คิด	ด้านเจตคติ	ด้านพฤติกรรม
ความหมาย	ความสามารถของคนในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันเนื่องมาจากการขาดจิตสาธารณะ	ความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่น ไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลอื่นในการใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะ	ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อส่วนรวมและการเข้าร่วมเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม
ลักษณะ	<ol style="list-style-type: none"> ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสังคมร่วมกัน มีความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ ในเรื่องของ การใช้ การถือ เป็นหน้าที่ และการเคารพสิทธิการใช้ของส่วนรวมร่วมกัน ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม รับรู้ถึงความสามารถของคนในการแก้ไขและผลักดันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มองประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 	<ol style="list-style-type: none"> รับรู้ว่าคุณค่าเพียงพอ และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนทำ เชื่อมั่นว่าตนทำได้ โดยไม่ถือ เป็นภาระที่มากจนเกินไป รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องกระทำ หรือ ไม่กระทำ หรืออดเว้นการกระทำ ตนไม่ได้ หากมองข้ามผ่านไปโดยไม่ให้ความร่วมมือ มีความรัก ความเชื่อใจ เสียสละ เอื้ออาทร และความสามัคคี ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 	<ol style="list-style-type: none"> ทุ่มเทและอุทิศตนกระทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยความยินดี มีความสุข และไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย ลงมือทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การมีปฏิสัมพันธ์โดยใช้ความสามารถ สร้างสรรค์สังคม สร้างเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม กำหนดมาตรการ และแนวทางการบริหารจัดการที่เสริมสร้างจิตสาธารณะ

ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะของบุคคลมีดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognitive) เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรับรู้ หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect)

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective) เป็นส่วนที่ประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของความเป็นที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ

3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่

ก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

จากแนวคิดที่กล่าวมานั้นจิตสาธาณะมีองค์ประกอบคือด้านการใช้ปัญญาที่ตั้ง
 ความความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึกลทางด้านอารมณ์ทั้งในทางบวกหรือลบ และด้านการปฏิบัติที่เป็นปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงมองว่าองค์ประกอบของจิตสาธาณะนั้นเป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือให้คุณค่าแก่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธาณะที่ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกลนึกคิด การกระทำที่แสดงออกมา โดยการพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาดังเช่น ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552:18) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของจิตสาธาณะ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยกำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุ

ถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถกระทำได้โดยกำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จำทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยกำหนดตัวชี้วัดจาก

1. ไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของส่วนตัว
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

บุญทัน ภูบาล (2549:23-25) ได้นำองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด มาขยายความเป็นตัวอย่างเพิ่มเติม คือ

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียน ในการรักษาทรัพย์สิน

การรักษาดูแลความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนเช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ เป็นต้น และสมบัตินอกห้องเรียน เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องสมุด สวนหย่อม เป็นต้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน คือ เมื่อมีการใช้แล้วมีการเก็บรักษาใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิม การไม่ทิ้งเศษขยะในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน การไม่ขีดเขียนหรือทำลายวัสดุและอุปกรณ์ในห้องเรียนและโรงเรียน เพื่อให้ของส่วนรวมอยู่ในสภาพที่ดี เช่น การใช้ไม้กวาดแล้วเก็บเข้าที่เดิม การใช้หนังสือในห้องสมุดแล้วเก็บเข้าที่เดิม การใช้อุปกรณ์กีฬาแล้วเก็บนำส่งคืน

1.2 ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอม ใช้อย่างระมัดระวัง เพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน เช่น การเปิดอ่านหนังสือเบา ๆ การใช้แก้วน้ำรองดื่ม การปิดไฟและปิดพัดลมก่อนออกจากห้อง

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด

2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกต้องกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวมในโรงเรียน คือ การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลรักษาสมบัติของโรงเรียน เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาดห้องเรียน การทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน การดูแลห้องสมุด

2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมในโรงเรียน คือ การช่วยทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เช่น การอาสา นำขยะไปทิ้ง การอาสาช่วยเก็บสิ่งของ การอาสา กวาดห้องเรียนหรือบริเวณโรงเรียน

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด

3.1 การไม่ยึดครองของส่วนรวมในโรงเรียนมาเป็นสมบัติของตนเอง คือ การไม่นำสมบัติของโรงเรียนมาเก็บไว้ที่ตน เช่น การไม่นำสีของโรงเรียนไม่ระบายภาพที่บ้าน

3.2 การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่น ได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน คือ การแบ่งปันสิ่งของกับผู้อื่น การไม่แสดงอาการหึงหวงสมบัติของส่วนรวม เช่น การไม่นำหนังสือห้องสมุดมาเก็บไว้ที่ตนหลาย ๆ เล่ม การเปลี่ยนให้เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อตนใช้เสร็จ

ธนาวุฒิ ชินฮาด (2556:21-22) ได้มองว่าองค์ประกอบของจิตสาธารณะ มี 5 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น มีการแสดงออกถึงการรับรู้ และเข้าใจร่วมกัน ไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งแก้ไขปัญหาร่วมกัน
2. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี มีการแสดงออกที่หลากหลายบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร และสามัคคี ในชุมชนและประเทศชาติ
3. ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และการมีส่วนร่วม การแสดงออกที่สัมพันธ์กันระหว่างตนเองกับผู้อื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวม ในชุมชน และประเทศชาติ
4. ด้านการลงมือปฏิบัติ มีการแสดงออกถึงการกระทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาคช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวม และร่วมมือในการกระทำช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน และประเทศชาติ
5. ด้านการมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสารมีการแสดงออกถึงการติดต่อสื่อสารประสานงาน มีการจัดตั้งองค์กรเครือข่าย กลุ่มนักศึกษา ชมรม เพื่อดำเนินการแนวทางการช่วยเหลือ สถาบัน ชุมชนและประเทศชาติ

จากการทบทวนเอกสารและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าจิตสาธารณะมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น

4. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ประเวศ วะสี (2541:13) เสนอแนวทางการสร้างจิตสาธารณะโดยใช้หลักของการสร้างประชาคมที่ต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย โดยมีเทคนิค ดังนี้

1. ความรัก เป็นความรักที่เอาชนะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เป็นความรักชั้นสูงของสังคมที่มากกว่าความรักในการเป็นพรรคพวก เป็นมิตรภาพเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังทางสังคม เช่น ความรักในธรรมชาติ ในแผ่นดิน ความรักต่อสังคม ต่อประเทศ รักในวัฒนธรรมชุมชน รักในค่านิยมความเป็นไทย รักเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งความรักในแผ่นดินจะสร้างความผูกพันในความเป็นสังคมไทยเป็นตัวปลูกจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้น

2. ความรู้ การเสริมความรู้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความรัก ความรู้ที่แท้จริงคือการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing)

วิจารณ์ พานิช (อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2552:79) ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงจากภายใน ซึ่งการเรียนรู้จากชีวิตจริงโดยมีพี่เลี้ยงคอยกระตุ้น คอยตั้งคำถาม ให้คิดวิเคราะห์ จากสิ่งที่ได้สัมผัส คิดลง ไปให้เชื่อมโยง ให้ลึกจะเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยไม่ต้องอาศัยการท่องจำ แต่ทำให้ผู้เรียนจดจำไปตลอดชีวิตการสร้างจิตสาธารณะ จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง และตระหนักเพื่อก่อให้เกิดความคำนึงถึงส่วนรวม การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในในการเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้น

สุพจน์ ทรายแก้ว (2546 : 56-57) กล่าวว่าแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะเป็นการเสริมสร้างกระบวนการประชาคม อันหมายถึง การเสริมสร้างความรู้และเข้าใจความเป็นสมาชิกของครอบครัว ชุมชน และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วม หรือเพิ่มช่องทางในการมีปฏิสัมพันธ์สังคมให้แก่คนในระดับครอบครัว ชุมชนสังคม ได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงสภาพปัญหาได้ร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ไขและดำเนินการร่วมกัน ทั้งปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันและในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้จิตสำนึกส่วนรวมของคนในสังคมเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมมากขึ้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552:82-90) ได้เสนอการจัดการเรียนรู้ 5 วิธี ได้แก่

1. การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สัญญาการเรียน (Learning contrasts)
3. การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project method)
4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem – based) และ

5. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคหมวก 6 ใบ ของ เดอ โบโน

(Six thinking -hat)

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2550:69-74) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) การเล่าประกอบสื่อต่างๆ โดยเนื้อหาที่นำมาจะต้องเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และเกี่ยวข้องกับสาธารณะ 2) การเล่นเกม โดยเกมที่นำมาใช้นั้นจะต้องเกี่ยวกับการฝึกจิตสาธารณะ เช่น เกมความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การให้อภัย และการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น 3) การใช้กรณีตัวอย่าง เช่น ข่าว หรือ เหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ โดยตั้งประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เป็นต้น 4) การใช้บทบาทสมมุติ 5) การใช้สถานการณ์จำลองและ 6) การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

3. ความเป็นธรรมชาติ การดำเนินการเพื่อการพัฒนาที่ไม่ประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการเร่งรัดที่จะไปสู่เป้าหมายอย่างรวดเร็ว ด้วยมีเวลาและงบประมาณจำกัด แต่การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการเติบโตแบบธรรมชาติเพื่อความยั่งยืน

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543:55-59) เสนอแนวทางการสร้างจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

1. การใช้บทบาทผู้นำ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะมีบทบาทสูงในการริเริ่มสร้างสรรค์ โน้มนำ หล่อหลอม ประสานงาน เพื่อให้เกิดสาธารณะ

2. การใช้การสื่อสารแบบรวมศูนย์ โดยใช้การสื่อสารที่มีการควบคุมโดยศูนย์กลาง เพื่อเผยแพร่ในสิ่งที่คนเห็นว่าดีหรือให้ผู้อื่นร่วมเผยแพร่ เพื่อแก้ปัญหาการไม่เป็นเอกภาพในการเผยแพร่ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในสาระบางประการ

3. การใช้กระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยผลักดันให้จิตสาธารณะเข้าสู่ระบบการศึกษาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นทางการที่เป็นการศึกษาในระบบ เช่น การศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น และไม่เป็นทางการ คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้ภายในองค์กร ชุมชน สังคม การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม

4. การใช้บทบาทของสื่อมวลชน เนื่องจาก สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่บุคคลต่างๆ ซึ่งจะช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้ อย่างรวดเร็ว

5. การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การสร้างและสนับสนุนคนดี ยกย่องคนดี เลือคนผู้นำที่ดีและผลักดันตัวอย่างจิตสาธารณะที่ดี เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดจิตสาธารณะใน สังคมได้

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552:24-25) กล่าวถึงการสร้างจิตสาธารณะ 3 ประการ คือ

1. การหล่อหลอม โดยผ่านกลไกการเลี้ยงดูหรือการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ซึ่งครอบครัวจะเป็นทั้งต้นแบบและภาพสะท้อนการแสดงออกของจิตสาธารณะที่สำคัญของเยาวชนได้อย่างชัดเจน

2. การเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการที่สั่งสมจากการเรียนรู้ประจำวันการรับรู้รูปแบบที่เพิ่มความถี่ซ้ำและตัวอย่างความรู้สึกเชิงคุณค่าที่สื่อสาร และส่งผลสะท้อนกลับใน ความรู้สึกด้านบวกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ลักษณะความรู้ที่สร้างความคิด เช่น การคิดแบบ เชื่อมโยง การคิดแบบมโนทัศน์ และการคิดแบบองค์รวม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาจิต สาธารณะในด้านการเรียนรู้

3. การจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการแสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา โดยอาจารย์ ผู้สอนเล่าเรื่องสอดแทรกพฤติกรรมเชิงบวกต่อการแสดงออกในการจรรยาบรรณที่สาธารณะ นักเรียนถึงจะรู้สึกถึงผู้อื่นในขณะที่จอตลอดทุกครั้งไป นักเรียนกลุ่มใหญ่ เมื่อเห็นตัวอย่างของ การจอตลอดที่คำนึงถึงผู้อื่นก็มีแนวโน้ม ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไปด้วยเช่นกัน

สุพจน์ ทราญแก้ว (2546:54-56) กล่าวถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ว่า ต้องเกิดจากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรมการฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่าง ที่ประทับใจ ปัจจัยต่างๆเหล่านี้จะค่อยๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสาธารณะได้ นอกจากนี้ สถาบันสังคมทุกส่วน อันได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อมวลชน องค์การเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้าง จิตสำนึกต่อส่วนรวม

ทิพรัตน์ สีเพชรเหลือง (2551:83) กล่าวว่า การสร้างจิตสาธารณะนั้น จะต้องบูรณาการทั้งแนวคิด หลักการ และเทคนิควิธีต่างๆ ดังนี้

1. การอบรมให้ความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดี
2. การจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่ดี
3. การจัดกิจกรรมพัฒนา เพื่อให้ปฏิบัติและเกิดความผูกพัน
4. สร้างตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดีที่ได้รับการยกย่องและยอมรับ
5. การจัดการประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น จัดหมายข่าว ป้ายประกาศคำขวัญเสียงตามสาย นิทรรศการ ฯลฯ ให้ได้รับความรู้และข่าวสาร และกิจกรรมที่จัดขึ้น
6. กำหนดเป็นนโยบายและมาตรการพร้อมทั้งมีการกำกับดูแลที่ชัดเจน
7. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการรักษาประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การใช้หลอดประหยัดไฟ การปิดเครื่องปรับอากาศเมื่อไม่ได้ใช้งาน การจัดระบบคิว ฯลฯ

พระไพศาล วิสาโล (2550) ศึกษามูลนิธิพุทธรณีนีจี้ ประเทศไต้หวัน ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน ทำสิ่งที่มีคุณค่าต่อผู้อื่น และ ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม พบว่าหลักสำคัญของมูลนิธิพุทธรณีนีจี้ เน้นที่หัวใจของความเป็นมนุษย์ โดยอาศัยยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประการได้แก่

1. ศรัทธา คือการสร้างศรัทธาในการทำความดีเพื่อผู้อื่น โดยมีผู้นำเป็นต้นแบบ และหลักธรรมคำสอนทางศาสนา คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา เป็นหลักยึด ของมูลนิธิพุทธรณีนีจี้ เน้นในปรัชญา “ตาอ้าย” หรือการมีความรักที่ยิ่งใหญ่พร้อมที่จะมอบให้กับบรรดาสรรพชีวิต และความสุขที่เกิดจากการให้และลงมือทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดความรู้สึกเสียสละเอื้อเพื่อต่อผู้อื่น (Altruism) และ พฤติกรรมเพื่อสังคม (social Behavior) อย่างแท้จริง

2. ปัญญา เป็นการผสมผสานองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ในการดำเนินงานด้านศาสนาอย่างกลมกลืน ทุกคนสามารถใช้หลักศาสนาปฏิบัติได้จริงและง่าย เช่น การทำงานช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยทรัพย์ ด้วยแรงด้วยปัญญา หรืออื่นๆ ทั้งหมดนี้ถือเป็นการปฏิบัติธรรม ไม่แยกส่วนออกจากชีวิตจริง จึงทำให้เข้าถึงได้ทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้ตลอดเวลา

3. การจัดการ โดยมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีอาชีพทุกระดับ ในการทำงานขออาสาสมัครกระบวนการจัดการความดีของ มูลนิธิพุทธรณีนีจี้ มีลักษณะเด่น 4 ประการคือ

1. คุณภาพของงาน ทั้งงานในด้านการแพทย์ การศึกษา งานสงเคราะห์ ผู้ประสบภัย งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสถานีโทรทัศน์ มีคุณภาพสูง

2. คุณภาพของคน พบว่า อาสาสมัครของมูลนิธิพุทธรักษา มีสิ่งที่เหมือนกัน คือการมีจิตอาสา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อ ยินดีช่วยเหลือส่วนรวม และพร้อมรับใช้ผู้อื่นด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน และไม่รังเกียจงาน

3. กระบวนการกล่อมเกลาจิตใจ ซึ่งนอกจากการสอน การตอกย้ำด้วยคำพูด คำขวัญยังมีการปลูกฝังคุณธรรมผ่านการทำงานอาสาสมัคร การเคารพและเห็นคุณค่าของผู้อื่น ผ่านการเรียนรู้ชีวิต การบ่มเพาะความอ่อนน้อมถ่อมตนผ่านทางกรซงน้ำชาหรือจัดดอกไม้ การมีกำลังใจทำดีผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น การซึมซับความดีงามผ่านการเล่า นิทาน เล่นละคร หรือวาดภาพ รวมทั้งมีการฝึกฝนอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ และยังมีระบบพี่เลี้ยง พ่อแม่อุปถัมภ์ และกลุ่มสมาชิกที่ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม

4. การสร้างเครือข่ายสมาชิกและบริหารจัดการอาสาสมัครอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้หลักคำสอนทางศาสนา เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ใช้เสริมสร้างจิตสาธาณะได้ ดังนี้ ศาสนาพุทธมีหลักคำสอนที่ส่งเสริมการเกิดจิตสาธาณะได้แก่

สังคหวัตถุ เป็นหลักของสังคมสังเคราะห์ สอนเรื่องการเสียสละช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคม ประกอบด้วย การให้ การแบ่งปัน (ทาน) การมีวาจาที่เรียบร้อย (ปิยวาจา) การกระทำที่เป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) และความเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) ขรราวาสธรรม เป็นข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือน (ครอบครัว) ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อกัน (สัจจะ) ความข่มใจ (ขันติ) การบริจาค เสียสละ แบ่งปันแก่ผู้อื่น (จาคะ)

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ประกอบด้วย 1) เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่นความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่มีหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น 2) กรุณา ความปรารถนาให้คนอื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้ไม่สบายการสบายใจ 3) มุทิตา ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “ได้ดี” ในที่นี้หมายถึง การมีความสุขหรือความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี จึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไม่มีจิตริษยา เราควรฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มี มุทิตา เพราะจะสร้าง ไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง และ

4) อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษ เราก็ไม่ควรดีใจ หรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม พรหมวิหาร 4 จึงนับว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดจิตสาธารณะ เพราะคนที่จะมีจิตสาธารณะได้นั้น จะต้องมีความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข (เมตตา) มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (กรุณา) มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี (มุทิตา) และการรู้จักวางเฉยไม่ซ้ำเติมใครเมื่อมีทุกข์ (อุเบกขา)

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิปัญญา ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนในการสอนสามขั้นดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตัวเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางการและทางวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนอยู่เสมอ
2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนจะต้องรวบรวมจิตใจความคิดให้แน่วแน่ เป็นจุดเดียวไม่ต้องขาดสายไปเรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรอง วิดกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง ผู้เรียนจะต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดจิตใจ
3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญหาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญหาและเกิดปัญหาวิสุทธขึ้นย่อมเกิดจากมีกำลัง (พลัง) จิตใจ กำลังลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวขาดสายวอกแวก ต้องเพ่งพินิจคิดตรอง ในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวขาดสายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบเสงี่ยม มีระเบียบวินัย (มีศีล) กล่าวคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางการให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่าน หวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียนจะช่วยให้มีกำลังความคิด ความกล้าสามารถแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้ หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

สารานุกรม 6 คือศีลธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมว่ามีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตาม หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 1)เมตตาภาวกรรม คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจแสดงกิริยาสุภาพ เคารพ นับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม คือ บอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ หรือตักเตือนด้วยความหวังดี และด้วยวาจาอันสุภาพ 3) เมตตาโมกกรรม คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดในสิ่งที่ดีงาม คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่กัน มองกันแต่ในแง่ดีไม่คิดร้ายต่อกัน 4) สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่มีอาจเป็นของใช้หรือของกินก็ได้ 5) ศีลสามัญญา คือ ประพฤติสุจริต ดีงาม ไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจ หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น 6) ทัญญูสามัญญา คือ การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ยึดหลักของความดีงาม และปรับความคิดเห็นให้เห็นชอบร่วมกัน

นอกจากนี้ ศาสนาพุทธยังได้กล่าวถึงคุณธรรมด้าน “การเสียสละ” ว่า หมายถึง การให้การแบ่งปัน ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยมีเงื่อนไขว่า การให้ หรือการเสียสละนั้นจะต้องไม่มีข้อแม้ ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้โดยบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการให้สูงสุดของพุทธในทางโลกก็คือการเสียสละได้แม้ชีวิต เลือดเนื้อ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น เช่น การบริจาคโลหิต การบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น

ศาสนาคริสต์ มีหลักธรรมสำคัญในศาสนาคริสต์ คือ จริยธรรมเรื่องความรัก เป็นความรักของพระเจ้าที่ไม่มีเงื่อนไข คือ ความรักที่เสียสละ ศาสนาคริสต์สอนให้ผู้ที่เชื่อมีความรักในพระเจ้า รักผู้อื่น และรักแม้กระทั่งศัตรู นับว่าเป็นความรักและการเสียสละที่สูงสุด ในขณะเดียวกัน พระเจ้าทรงมีความรักต่อมนุษย์เช่นกัน ในหลักข้อเชื่อของศาสนาคริสต์ ว่าด้วยความรัก พระเจ้าได้ส่งพระบุตร คือพระเยซูคริสต์ลงมาตามพระสัญญาที่ทรงให้ไว้กับมนุษย์ เพื่อไถ่โทษบาปให้แก่มวลมนุษย์ ด้วยการเสียสละชีวิตบนไม้กางเขน เพื่อให้มนุษย์ทั้งมวลไม่ต้องพินาศ หลุดพ้นจากบาป ทั้งที่มนุษย์สมควรจะต้องได้รับโทษทัณฑ์นั้นเป็นมาตรฐานขั้นสูงสุด มากกว่าความถูกต้อง มากกว่าความยุติธรรม เป็นแบบอย่างให้มนุษย์รู้จักเสียสละ อันเป็นคำสอนที่ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในโลก ซึ่งหากมนุษย์ในสังคมมีความรักต่อกัน รักผู้อื่นมากกว่าตนเอง และเสียสละเพื่อส่วนรวมแล้ว แสดงถึงการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมยอมเกิดขึ้นและนำไปสู่ความสงบสุขของโลกอย่างยั่งยืน

ศาสนาอิสลาม คำว่า อิสลาม แปลว่า สันติ สังคมที่จะมีสันติสุขได้นั้น จะต้องมียุทธจริยธรรมที่เกี่ยวกับการเสียสละ แบ่งปัน ทำให้เกิดความผูกพัน ความรักความสามัคคีใน

สังคม หลักการเสียสละในศาสนาอิสลาม เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ามืออยู่ทุกเรื่องในหลักคำสอน เช่น คำสอนที่ปฏิบัติที่มุสลิม ทุกคนจะต้องมีหน้าที่อย่างเคร่งครัดในเรื่อง การทำละหมาด มุสลิมต้องสละเวลาทำทุกวันอย่างเคร่งครัดวันละ 5 ครั้ง การเสียสละเช่นนี้ทำให้เป็นผู้ห่างจากความชั่ว การบริจาคน (ซากัต) เป็นการเสียสละให้ปันการในสังคม ทำให้เกิดความผูกพัน สามัคคีปรองดองกัน การถือศีล เป็นการเสียสละความสุขสบายจากการบริโภคใช้สอย มาเป็นการอดอาหาร และงดเว้นจากสิ่งที่ผู้คนปกติควรได้รับ ทำให้เข้าถึงผู้อดอยากขาดแคลน เกิดความยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่น การเดินทางไปประกอบ พิธีฮัจญ์ ซึ่งต้องเสียสละทั้งสุขภาพร่างกาย ทุนทรัพย์หรือแม้แต่ชีวิต ในอันที่จะกระทำสิ่งที่ถือว่าเป็นความดีของมุสลิมทุกคน คือ การระลึกถึงพระเจ้า ศาสดา และได้พบกับพี่น้องมุสลิมทั่วโลก

ดังนั้น จึงสรุปว่าศาสนาทุกศาสนาต่างสอนคนให้เป็นคนมีจิตใจที่มีความเสียสละ แบ่งปันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์มากกว่ารักตนเอง และรักความสันติ คำสอนของศาสนาของทุกศาสนา จึงมีแนวคิดที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะสอดแทรกอยู่เสมอ

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2543 : 65) ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ดังนี้

1. การเสริมสร้างจิตสาธารณะควรใช้วิธีหลายๆวิธีพร้อมๆกันอย่างบูรณาการ
2. การใช้วิธีการใดๆในการเสริมสร้างจิตสาธารณะต้องให้ความสำคัญทั้ง 3 มิติ คือ มิติพฤติกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง มิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องและมิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจของความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ตนทำ
3. การใช้มาตรการทางกฎหมาย ควรเน้นการปลูกฝังการปฏิบัติซ้ำๆจนเป็นปกตินิสัยมากกว่าการลงโทษ
4. การใช้มาตรการทางการศึกษา ไม่ควรเน้นการสร้างความรู้มากกว่าการปลูกฝังความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องต่อสาธารณสมบัติและความเข้าใจที่ถูกต้องต่อสาธารณสมบัติและความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องส่วนตัวกับส่วนรวม เป็นพื้นฐานที่ควรปลูกฝังแต่เยาว์วัย เพื่อให้รู้ว่าควรปฏิบัติต่อของส่วนตัว และ ของส่วนรวมอย่างไร
5. จิตสำนึกจะเกิดขึ้นและอยู่ดำรงอยู่ได้ยาก หากปราศจากชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและสร้างประชาคมควบคู่กันไป
6. การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องควรควบคู่ไปกับการปลูกฝังความมีวินัย เพราะวินัยเป็นส่วนที่จำเป็นของจิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อส่วนรวมจะมีไม่ได้หากขาดวินัย

ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนดังต่อไปนี้

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะให้กับเด็กและเยาวชน ตามที่นักจิตวิทยา นักวิชาการ นักวิจัย นำเสนอนั้น ใช้วิธีการที่แตกต่างหลากหลาย โดยเริ่มจากการหล่อหลอมให้เกิดความศรัทธาในการทำความคิดเพื่อผู้อื่น ผ่านตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีจากนั้น เป็นการฝึกฝนให้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการกระทำ ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้กระบวนการทางปัญญาเพื่อให้ส่งผลต่อพฤติกรรม ซึ่งแนวคิดการปรับพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification : CBM) มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการพัฒนาภายใน คือ จิตใจ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการทางปัญญาจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมภายนอกของบุคคล หากสามารถเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญาได้ พฤติกรรมภายนอกของบุคคลย่อมเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมจะพัฒนาไปมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผลของการกระทำที่บุคคลได้รับต่อการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ

Kazdin (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553 : 308 อ้างอิงจาก Kazdin, 1978) กล่าวถึงการปรับพฤติกรรมทางปัญญาว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรมภายนอก โดยการเปลี่ยนความคิด การตีความ การตั้งข้อสันนิษฐาน หรือกลวิธีในการสนองตอบ โดยเชื่อว่า กิจกรรมทางปัญญามีผลต่อพฤติกรรมภายนอก และกิจกรรมทางปัญญาสามารถจัดให้มีขึ้นได้และเปลี่ยนแปลงได้ รวมทั้งพฤติกรรมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอาจเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางปัญญา และจากการศึกษาพบว่า จิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่เกิดขึ้นในจิตใจหลังจากได้รับรู้ปรากฏการณ์หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสมรวมถึงคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำ เพื่อแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะในระดับที่แตกต่างกัน จิตสาธารณะ จึงเป็นจิตสำนึกที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ด้วยการจัดปัจจัยภายนอกได้แก่ สภาพแวดล้อม ประสบการณ์ หรือ สถานการณ์อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะไปปรับเปลี่ยนปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ของบุคคลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะได้ ดังนั้น การปรับพฤติกรรมด้วยกระบวนการทางปัญญาตามแนวคิดจิตพิสัย (Affective Domain) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านจิตใจ ครอบคลุมความสนใจ เจตคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัยของบุคคล จึงมีความเหมาะสมในการ

นำมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาจิตสาธารณะได้โดยแนวทางการพัฒนาจะต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป เริ่มจากการให้บุคคลมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝังมีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจ เห็นคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ท้ายที่สุดก็เกิดการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

5. การวัดการมีจิตสาธารณะ

มีแบบวัดจิตสาธารณะที่สร้างขึ้นประกอบงานวิจัยมากมาย แต่แบบวัดจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 19 ผู้วิจัยใช้แนวคิดและปรับปรุงแบบวัดจากแนวคิดของ หลุ่ย อางปู้ (2554:103-104) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ปัญหาด้วยตัวเองกับมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล แบบสอบถามทั้งหมดเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งทางบวกและทางลบ ถามความคิดเห็นและพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงความต้องการช่วยเหลือสังคม ไม่เห็นแก่ตัวและลงมือกระทำเพื่อแก้ไขปัญหาในความสามารถของตนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบในส่วนจิตสาธารณะ

- 1.1 ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน
- 1.2 ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
- 1.3 ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
- 1.4 ด้านการรับรู้ ความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

สังคม

2. องค์ประกอบในส่วนพฤติกรรมที่แสดงการมีจิตสาธารณะ

- 2.1 ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาในสังคม
- 2.2 ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม

จันทร์จิรา มูลเมือง (2535) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวนรวม 48 ข้อคำถาม โดยมีข้อคำถามครอบคลุมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม 17 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบ

ของสังคม 2) ระงับการกระทำสิ่งที่เป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม 3) ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม 4) เข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม 5) เสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม 6) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม 7) ให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม 8) ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมในการพัฒนาสังคม 9) แนะนำประชาชนปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 10) รักษาชื่อเสียง เกียรติยศของมหาวิทยาลัย 11) ไม่กระทำการสิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม 12) เป็นพยานรู้เห็นการกระทำความผิด 13) ควบคุมการกระทำของตนให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ 14) รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม 15) ช่วยบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ 16) ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ 17) มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง

พริยา นิลมาต (2550) ได้ค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยแล้วพบว่า แบบวัดจิตสาธาณะมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เกณฑ์การให้คะแนนด้านนิมาน (ด้านบวก) คือ 5,4,3,2 และ 1 การให้คะแนนด้านนิเศธ (ด้านลบ) และศิริ แคนสา (2551) ที่ได้สรุปว่า การสร้างเครื่องมือเพื่อวัดจิตสำนึกสาธารณะนั้น เครื่องมือที่ใช้จะสร้างตามกรอบความหมายของนิยามศัพท์และลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกที่กำหนดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านที่จะศึกษาหรือ โดยการดูความสอดคล้องของความคิดเห็นตามกรอบทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น ตามเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงจิตสำนึกในเรื่องต่าง ๆ ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ความตรง (Validity) จะให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านที่ต้องการศึกษาตรวจสอบหรือให้ผู้เชี่ยวชาญทางการสร้างแบบวัดตรวจสอบ ด้านความเที่ยง (Reliability) นิยมใช้วิธีการสอบซ้ำหรือการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ในด้านการจำแนก (Power of Discriminate) จะใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคะแนนสูงและกลุ่มคะแนนต่ำโดยใช้สถิติ t-test ส่วนรูปแบบของเครื่องมือการวัดจิตสำนึกส่วนมากจะใช้มาตราวัดแบบลิเคิร์ตเป็นรูปแบบในการสร้างแบบวัด เนื่องจากจิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ (Attitude) และในการวัดเจตคติ มาตราวัดแบบลิเคิร์ตได้รับความนิยมในการวัดเจตคติมากที่สุด และให้ค่าความเที่ยงตรงใกล้เคียงกับมาตราวัดแบบอื่น

เจษฎา หนูรุ่ง (2551) ได้กล่าวถึงการวัดจิตสาธาณะนี้มีด้วยกัน 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ระดับการศึกษาโดยลักษณะของแบบวัดเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีข้อความทั้งหมด 2 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบวัดจิตสาธารณะ เป็นแบบสถานการณ์ เพื่อวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้วัดได้จาก

- 1.1 คู่มือรักขาสีของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี
- 1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด และทะนุถนอม

2. การถือเป็นที่ วัดได้จาก

- 2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
- 2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแล

สาธารณะสมบัติของส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิ วัดได้จาก

- 3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตน
- 3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและปรับปรุงแบบวัด จากแนวคิดของ จันทร์จิรา มูลเมือง (2535) และแนวคิดของ เจษฎา หนูรุ่ง (2551) มาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามและเนื้อหาให้สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ และกลุ่มประชากรเป้าหมายที่จะศึกษาโดยแบบวัดจิตสาธารณะในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดพฤติกรรมจิตสาธารณะ 6 ด้านที่กำหนดเป็นแบบสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

รุ่งจิตร กองคำ (2541) ได้ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย "สิ่งที่อยู่รอบตัว" ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยแบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละคร โดยให้มีตัวละคร 4 ตัวเลือก แต่ละตัวละครแสดงลำดับขั้นพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียน โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ลัทธินา เกือสกุท (2547) ได้ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของกองทัพบกเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เรื่องสิทธิมนุษยชนเรื่องสิ่งแวดล้อมใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบสอบถาม ศึกษาเฉพาะพลทหารที่กองประจำการที่สังกัดหน่วยในกรุงเทพฯ เท่านั้น พบว่ายุทธการที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมสามารถนำไปใช้ได้จริงและกลยุทธ์หลัก คือ การให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการใช้การฝึกอบรมชี้แจง โดยใช้กลยุทธ์ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การพูดแบบทหาร การใช้เหตุผล การให้รางวัล การสั่งสอน ส่วนแนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมควรเน้นในการให้ความรู้เพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก และควรมีการประเมินผลให้มากกว่าเดิม การมีส่วนร่วมของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรับนโยบายจากกองทัพบกมาปฏิบัติและประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่โลกกำลังให้ความสนใจ การเปิดรับฟังข่าวสารประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงทำให้ทหารกองประจำการมีความตระหนักถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง การเปิดรับข่าวสารประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมจากสื่อต่างๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดเห็นที่มีต่อกลยุทธ์การสื่อสารที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดเห็นที่มีต่อกลยุทธ์การสื่อสารที่กองทัพบกใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปริญญา ฤกษ์อรุณ (2548) ศึกษาลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น (Volunteer Behavior) จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวนทั้งสิ้น 150 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นและกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น จำนวนกลุ่มละ 75 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย แบบสำรวจภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ข้อคำถามเกี่ยวกับเหตุผลของการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น และมาตรวัดลักษณะทางจริยธรรม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise) โดยใช้สถิติ Wilk's Lambda เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรเข้าสมการจำแนกกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางจริยธรรมที่มีศักยภาพในการพยากรณ์แนวโน้มหรือโอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น

คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น ได้ร้อยละ 15.9 และมีประสิทธิภาพในการพยากรณ์โอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นและไม่เกิดพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นร้อยละ 68.7

พรศิริ ชีวาพัฒนานาวงศ์ (2548) ได้ศึกษากลยุทธ์การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทยของกรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ใช้แนวคิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่เรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะของ ฮาเบอร์มาส ซึ่งหมายถึง การสร้างพื้นที่ให้สาธารณชนได้มาถกเถียงแสดงความคิดเห็น โดยมีกระบวนการให้ความรู้ การสร้างความเชื่อชุดใหม่ การสร้างความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม ในระดับบุคคลตัวอย่างอาสาสมัคร เบนระดับภาคส่วนต่างๆสู่สาธารณชนผ่าน กิจกรรม การอบรม เอกสาร และวีดิทัศน์ต่างๆ

ธนิดา ทองมีเหลือง และคณะ (2550) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสังคมกับการมีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และความสามารถของปัจจัยทางจิตสังคมในการพยากรณ์การมีจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเมื่อแยกตามตัวแปรเพศ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็น นิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2549 จำนวน 421 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว แบบวัดจิตสาธารณะ แบบวัดเอกลักษณ์แห่งตน เอกลักษณ์แห่งตน แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคต แบบสอบถามอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบ ประกอบด้วยแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิตแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามหลักสูตรของ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เป็นสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางจิต ได้แก่ เอกลักษณ์แห่งตน ลักษณะมุ่งอนาคต และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษทางกายมากกว่าทางจิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับจิตสาธารณะของนิสิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ได้แก่ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และเอกลักษณ์แห่งตน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 38.1 4) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต และสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตชาย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 43.1 และ 5) ตัวแปรทางจิตสังคมที่สามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต เอกลักษณ์แห่งตน และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน โดยสามารถร่วมกันทำนายจิตสาธารณะของนิสิตเพศหญิงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร้อยละ 34.1

วิทย์พัฒนา สีหา และคณะ (2552) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อสร้างสมการพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาสารคามภาคปกติภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 1,068 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือมี 6 ฉบับ คือ 1) แบบวัดจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามสถานการณ์มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .27 ถึง .57 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 2) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่ามีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .33 ถึง .66 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 3) แบบวัด อັตมโนทัศน์ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่ามีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .30 ถึง .65 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 4) แบบวัดค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .33 ถึง .60 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 5) แบบวัดการขัดเกลาทางสังคม ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .35 ถึง .63 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 6) แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามสถานการณ์มีค่าอำนาจกำหนดตั้งแต่ .26 ถึง .46 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .59 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรีสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง อັตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม และเหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 และปัจจัยที่สามารถพยากรณ์จิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม อັตมโนทัศน์ และ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว

มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .302 มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 มีอำนาจจำแนกในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 8.80

กัลยกร วรกุลสถฐานีย์ (2553) ศึกษา รับรู้พฤติกรรม ที่มีต่อจิตสำนึกสาธารณะ และการสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของเยาวชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากเป็นวิธีการวิจัยที่สามารถเจาะลึกและได้รายละเอียดของข้อมูลด้านความคิดเห็นอารมณ์ ความรู้สึก มุมมองต่างๆ และ พฤติกรรม ทั้งที่ปรากฏอยู่ภายนอกและที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะทำได้ยากด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ หรือวิธีการวิจัยอื่นๆ โดยได้ทำการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา (Respondents) แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเยาวชนที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อายุ 13-18 ปี ที่อาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีแบบสอบถามคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา (Screener) เป็นตัวคัดเลือก เพื่อให้ได้กลุ่มสนทนาจำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เพศหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 คน กลุ่มที่ 2 เพศหญิง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 คน กลุ่มที่ 3 เพศชาย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 4 เพศชาย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 8 คน ผลการวิจัย รายงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ การรับรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะ พบว่ากลุ่มเยาวชนผู้ร่วมสนทนาเกือบทั้งหมดไม่เคยได้ยินคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ อย่างไรก็ตามพบว่าบางคน คือ 1-2 คน จากแต่ละกลุ่มเคยได้ยินคำนี้จากครูที่โรงเรียน และ ผู้ใกล้ชิด คือ ญาติพี่น้อง ด้านความหมายของคำว่าจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า เยาวชนที่ร่วมสนทนาทั้งสี่กลุ่มให้คำจำกัดความคล้ายคลึงกัน โดยกล่าวว่า เป็นความคิดดีๆ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม จิตสำนึกสาธารณะมีความสำคัญมากเพราะเป็นสิ่งที่ถ้าทุกคนมีจะทำให้คนเราอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในสังคมเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน ทำให้สังคมเจริญขึ้น สำหรับจิตสำนึกสาธารณะที่เยาวชนไทยควรมีนั่น กลุ่มเยาวชนผู้ร่วมสนทนาจะกล่าวถึงอย่างกว้างขวางใน 4 ประเด็น คือ (1) มีน้ำใจ การให้อภัย (2) การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (3) ความสามัคคี และ (4) ความกตัญญู และเมื่อถามถึงระดับจิตสำนึกสาธารณะว่าหากจะเป็นจิตสำนึกสาธารณะนั้นควรจะเป็นในระดับความคิด หรือ การกระทำ พบว่าผู้ร่วมสนทนา กล่าวว่าต้องมีความคิดที่ดี ที่สำคัญคือ ต้องมีความรู้สึกต่อส่วนรวมก่อนว่าเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ และต้องมีการกระทำด้วยจึงจะนับว่าเป็นจิตสาธารณะ

สำหรับพฤติกรรมในเรื่องจิตสาธารณะของเยาวชนไทย พบว่าผู้ร่วมสนทนาเกือบทุกคนเคยเข้าเข้าร่วมกิจกรรมด้านจิตสำนึกสาธารณะ โดยกิจกรรมที่เข้าร่วมแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และให้นักเรียนเข้าร่วม และกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งริเริ่มโดยตัวเยาวชนเอง สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้วัยรุ่นปัจจุบันอาจจะไม่มีจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า ในการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชนไทยนั้น โรงเรียนเป็นสถาบันหลัก ซึ่งมีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม แม้จะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนบังคับ ทำให้เยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจ และเมื่อวิเคราะห์กิจกรรมสาธารณะที่เยาวชนต้องการมีส่วนร่วม พบว่า เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านเด็กและเยาวชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป้าหมายในการร่วมกิจกรรมจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า เป็นการทำประโยชน์เพื่อตนเอง ผู้อื่น หรือสังคม ในการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะให้ตัวเองมีความสุข ความสบายใจ ความภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นประเด็นหลัก สำหรับปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะนั้น

จากการศึกษาความคิดเห็นของเยาวชน พบว่า การอบรมของครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่ปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือที่โรงเรียนที่จะช่วยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำประโยชน์จริงและกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะเป็แรงจูงใจที่ทำให้อยากให้มีกิจกรรมที่สนุกสนาน ความคิดเห็นในเรื่องการสื่อสารการตลาดที่มีประสิทธิผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ พบว่า วรรณรงค์ที่สามรถโน้มน้าวกลุ่มวัยรุ่นได้ ผู้ส่งสารน่าจะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมนั้นๆ มาก่อน และ ผู้ที่ใกล้ชิดเป็นลำดับสุดท้าย แต่การใช้ผู้มีชื่อเสียงอาจมีข้อเสียได้หากผู้ที่มีชื่อเสียงนั้นไม่ได้มีพฤติกรรมดังที่รณรงค์ ส่วนองค์ประกอบด้านสารนั้น กลุ่มเยาวชนต้องการเนื้อหาที่บ่งบอกประโยชน์ที่ได้จากการมีจิตสำนึกสาธารณะที่เห็นได้ชัดเจน และสื่อสารโดยตรงได้ว่าต้องการให้มีพฤติกรรมอย่างไร โดยควรใช้จุดจับใจด้านความสนุกสนาน อารมณ์ขัน สำหรับเครื่องมือที่เหมาะสมนั้น จากการศึกษาพบว่า การโฆษณาการสื่อสารปากต่อปาก การจัดกิจกรรมพิเศษ และ การเป็นผู้สนับสนุน จะเป็นช่องทางที่สร้างส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ แก่กลุ่มเยาวชนได้

อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2552) ศึกษาระดับจิตสาธารณะและเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกตามตัวแปรเพศ

ศาสนา ภูมิลำเนา คณะที่ศึกษา จำนวนปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาชีพของบิดามารดา หรือผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 400 คน คนใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว ตอนที่ 2 สอบถามจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (T-Test) และทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ผลการวิจัย พบว่า ระดับจิตสาธารณะของทั้งภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนา ศาสนา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน พบว่า นิสิตนักศึกษามีจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ส่วนนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในคณะวิชา ชั้นปีที่ศึกษา อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่แตกต่างกัน พบว่า นิสิตนักศึกษามีจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะ มหาวิทยาลัยควรจัดให้กิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีอยู่เป็นหน่วยปฏิบัติการ เพื่อให้นิสิตนักศึกษาทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ได้มีกิจกรรมร่วมกัน สร้างความรัก ความสามัคคีร่วมกัน นำไปสู่ความสามานฉันท์ ในสังคมพหุวัฒนธรรม ให้นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตระหนักถึงการกระทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน

เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ (2552) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนของกลุ่มและเครือข่ายเยาวชน 2) ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและเครือข่ายเยาวชน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย โดยมีกลุ่มนวัตกรรมเยาวชนเพื่อสังคม กลุ่มเยาวชนแบล็กบ็อกซ์ และเครือข่ายเยาวชน 14 กลุ่ม ที่ดำเนินโครงการเยาวชนไทยไม่ทอดทิ้งสังคม เป็นกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย 8 กลุ่ม อาทิ ผู้จัดการโครงการ แกนนำเยาวชน ผู้สอน อาจารย์ ผู้ปกครอง พบว่า เยาวชนมีกระบวนการจัดกิจกรรมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การจัดกิจกรรมเพื่อสังคม การอาสา การช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อดำเนินงาน การให้คำปรึกษาและแนวการจัดการความรู้ กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้สอดคล้องและเป็นไปตามกระบวนการบริหารคุณภาพวงจรเมดคิง เยาวชนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมของกรณีศึกษาทุกคนมีคุณลักษณะของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

อันเนื่องมาจากการไม่เห็นแก่ตัว และการเสียสละเพื่อสังคมอันเป็นองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ครอบครัว ผู้สอน อาจารย์ เพื่อน สื่อมวลชน สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเป็นต้น ส่วนแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ การปฏิรูประบบการศึกษา การพัฒนาคุณภาพสื่อ การร่วมมือกันทำงาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมที่เยาวชนเป็นผู้นำกิจกรรม กิจกรรมที่เยาวชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมที่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ควรกำหนดมาตรการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญและดำเนินการเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังมากขึ้น รวมทั้งควรกำหนดให้มีวิชาการสังคมให้ผู้เรียนนิสิตนักศึกษาทุกคนได้เรียนรู้

วรรณิ เจตจำนงนุช (2552) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อมและวิชาชีพครู สำหรับนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะบุคคลที่เกี่ยวกับการมีจิตสำนึกต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการมีจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อมและวิชาชีพครู 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2550 จำนวน 447 คน ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ตัวแปร คือ จิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพ ส่วนตัวแปรอิสระมีจำนวน 9 ตัวแปร คือ เพศ ภูมิภาค อาชีพ เกรดเฉลี่ยสะสม ชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชา สภาพครอบครัว ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต และประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามจำนวน 60 ข้อ มีค่าเฉลี่ยความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องภายในทั้งหมดเท่ากับ .98 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยสูตรของครอนบาค วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยของประชากร การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และกาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ด้วยโปรแกรม SPSS ผลการวิจัยสรุปว่า 1) การมีจิตสำนึกต่อสถาบันสิ่งแวดล้อม และวิชาชีพครู ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรเพศ เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพครอบครัว แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา ภูมิภาค อาชีพ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต และความถี่ในการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ 1) นิสิตชั้นปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยการมีจิตสำนึกต่อวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 3 2) นิสิต

สาขาวิชามัธยมศึกษา (มนุษย์ – สังคม) มีค่าเฉลี่ยการมีจิตสำนึกต่อสถาบันสูงกว่านิสิตสาขา ศิลปศึกษาและการศึกษาปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อวิชาชีพครูต่อสิ่งแวดล้อม สูงกว่านิสิตวิชาศิลปศึกษาและมัธยมศึกษา (วิทยาศาสตร์) 3) นิสิตสาขาวิชามัธยมศึกษา (วิทยาศาสตร์) และการศึกษานอกระบบ โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน และจิตสำนึกต่อสถาบันและจิตสำนึกต่อวิชาชีพครู สูงกว่าสาขาศิลปศึกษา และนิสิตสาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะ สิ่งแวดล้อมสูงกว่านิสิตวิชาศิลปะ ศาสตร์ 4) นิสิตที่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม สูงกว่านิสิตที่มีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 5) นิสิตที่เคยมีประสบการณ์ใน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งสามด้านมีค่าเฉลี่ยต่อจิตสำนึกสาธารณะทั้งสามด้าน สูงกว่านิสิตที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ 6) นิสิตที่มีความถึ ในการเข้าร่วมกิจกรรมในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยต่อจิตสำนึกสาธารณะต่อสถาบัน และวิชาชีพครูสูงกว่านิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมในปัจจุบันแต่ไม่บ่อยครั้งและนิสิตที่ไม่ได้เข้า ร่วมกิจกรรม นอกจากนี้นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมในปัจจุบัน 7) นิสิตที่มีความถึในการร่วมทำ กิจกรรมในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอและไม่บ่อยครั้ง มีค่าเฉลี่ยจิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อม สูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมในปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึก สาธารณะต่อสถาบัน จิตสำนึกสาธารณะต่อวิชาชีพครู และ จิตสำนึกสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า ตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร ที่มีอิทธิพลเชิงบวก คือ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ในปัจจุบัน และ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในอดีต ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลในเชิง ลบ มี จำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ ภูมิลำเนา

เรียม นมรัช (2552) ศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ของนักศึกษาในองค์กร นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัย ได้แก่ นักศึกษาในองค์กรมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) โดยการเลือกสกัดองค์ประกอบ (factor extraction) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principle component extraction) ร่วมกับการหมุนแกนองค์ประกอบแบบ Orthogonal Rotation หลักวิธี Varimax Orthogonal Rotation ได้องค์ประกอบจิตสาธารณะทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ซึ่งจัดลำดับจิตสาธารณะที่นักศึกษาให้ ความสำคัญมากที่สุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ความรัก เอื้ออาทร และความสามัคคี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ยกย่องและให้

เกียรติผู้อื่น มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยง
เครือข่ายความร่วมมือ มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีองค์ความรู้ และความสามารถในการแสวงหา
ความรู้ ตามลำดับ

เบญจวรรณ รอดแก้ว (2553) ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครจากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
พัฒนาจิตสาธารณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จากการทำโครงการกิจกรรมพัฒนา
สังคม การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยประยุกต์ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(Participation Action Research) กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษามาจากการสุ่มแบบเจาะจง
จำนวน 31 คน ประกอบด้วย นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2552 วิชาเอกเทคโนโลยีการสัตว
แพทย์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 15 คน และวิชาเอกคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาสังคมเพื่อช่วย
แก้ปัญหาในมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) แบบวัดจิตสาธารณะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะ ก่อน-หลัง การดำเนินโครงการพัฒนาสังคม คือ ค่าเฉลี่ย
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (T-test Dependent Samples) ข้อมูลเชิงคุณภาพการ
วิเคราะห์โดยการนำเสนอผลงาน โครงการพัฒนาสังคมและการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1)
หลังการดำเนินโครงการกิจกรรมพัฒนาสังคม นักศึกษามีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนดำเนิน
โครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักศึกษารู้สึกภูมิใจในผลงานที่มีส่วน
ช่วยเหลือพัฒนามหาวิทยาลัยและอยากทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น

Akkar, Z. M (2003) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของคน นิวคาสเซิลสห
ราชอาณาจักรอังกฤษ ในช่วง 10 ปี ตั้งแต่ ค.ศ. 1990-2000 จากการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคม
การเมือง เศรษฐกิจของคน นิวคาสเซิล พบว่า มีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะด้วยการเปิดให้
พื้นที่สาธารณะ หรือเวทีสำหรับคนในชุมชนมีส่วนร่วมทุกชั้นตอน ดังนี้ 1)การวางแผนและการ
ออกแบบกิจกรรม 2)การลงมือปฏิบัติ 3)การจัดการและการดูแลรักษา 4) การใช้ส่วนต่างๆด้วย
ความเคารพปฏิบัติกฎเกณฑ์ และยัง พบว่า ภายใต้อำนาจความเป็นโลกาภิวัตน์ มีผลให้พื้นที่สาธารณะ
ดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง สรุปได้ว่า

1. ปัจจัยสัมพันธ์และส่งผลต่อจิตสาธารณะ สำหรับนิสิตนักศึกษาใน
ระดับอุดมศึกษา โดยส่วนใหญ่ ได้แก่ การอบรม และค่านิยมของครอบครัว และกลุ่มเพื่อน/
สัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน รองลงมา คือ ครู/อาจารย์ ผู้สอน แบบอย่างบุคคลสำคัญ/ผู้มี
ประสบการณ์ ในการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม อ้อม โนทัศน์/เอกลักษณ์แห่งตน และสื่อมวลชน

2. ลักษณะทางจริยธรรม/พฤติกรรมของผู้มีจิตสาธารณะ ได้แก่ ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน และเสียสละ

3. แนวทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การสื่อสารและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นสำคัญอื่นๆ ได้แก่

1. ระเบียบวิจัย มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อหาความสัมพันธ์ จำแนกองค์ประกอบเพื่อสร้างการพยากรณ์ และเปรียบเทียบระดับจิตสาธารณะ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง โดยเวลาที่ใช้ในการทดลองเฉลี่ย 10-20 ชั่วโมง หรือ 12-24 ครั้งๆละ 50-90 นาที นอกจากนี้ยังพบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus discussion) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลากแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม วิธีการสุ่มแบบสองขั้นตอน วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิแบบมีสัดส่วน วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนในงานวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา แบบเฉพาะเจาะจง ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยส่วนใหญ่ เป็นแบบวัดจิตสาธารณะ ที่มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ แบบเลือกตอบตามสถานการณ์ โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง

2. ตัวแปรหรือปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางบวกกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต (กลุ่มวิชาการ กลุ่มอาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และปัจจัยที่สัมพันธ์ในทางลบกับจิตสาธารณะ ได้แก่ ภูมิฐานะ ส่วนปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสาธารณะ ได้แก่ เหตุผลเชิงจริยธรรม อัตมโนทัศน์ ค่านิยมบุคคลทางครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคต สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน เอกลักษณะแห่งตน รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรมและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีการสร้างเสริมจิตสาธารณะ ได้แก่ การใช้ตัวแบบ เช่น แบบอย่างบุคคล บิดามารดา และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ก่อเกิดประโยชน์แก่สังคม เช่น กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน กิจกรรมด้านศิลปะและดนตรี กิจกรรมด้านเด็กเยาวชน กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วิธีการค้นหาตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นหาตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลนั้นว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรมของแต่ละคน มีลักษณะเป็นการเฉพาะที่แต่ละบุคคลได้รับจากการเลี้ยงดู การอบรม การขัดเกลาทางสังคมรอบตัว โดยแต่ละคนจะได้รับแตกต่างกันไป ส่งผลให้คนแต่ละคนเกิดพฤติกรรมไม่เหมือนกัน จากการศึกษาเอกสารแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า มี 2 ตัวแปร ได้แก่ บุคลิกภาพและความมีวินัย มีรายละเอียดดังนี้

1.1 บุคลิกภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีสาระสำคัญ ดังนี้

1.1.1 ความหมายของบุคลิกภาพ

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายบุคลิกภาพไว้ดังนี้

ศรีธรรม ธนภูมิ (2535:14) ให้ความหมายว่าบุคลิกภาพหมายถึงลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกซ้ำๆ เพื่อตอบสนองและปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และสังเกตได้จากความสามารถความสนใจลักษณะเด่น ค่านิยม ทักษะคติ ภาพพจน์ที่เกี่ยวกับตนและความประพฤติ

ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท และสุนิเสศ แสงวงกิจ (2542 :3) ให้ความหมายว่า คือลักษณะพิเศษเฉพาะของแต่ละบุคคลอันทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ บุคลิกภาพประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาและคุณสมบัติ รูปร่างหน้าตาหมายถึงรูปร่างหน้าตาและการแต่งกาย คุณสมบัติหมายถึงลักษณะนิสัยต่างๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ ความกระตือรือร้น เป็นต้น

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2547:5) กล่าวว่าบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายในบุคลิกภาพภายนอก คือ ส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่างหน้าตา กริยา มารยาท การแต่งตัว วิธีพูดจา การนั่ง การกิน ส่วน

บุคลิกภาพภายใน คือ ส่วนที่มองเห็นได้ยากแต่อาจทราบได้โดยการอนุมาน เช่นสติปัญญา ความถนัด ลักษณะอารมณ์ประจำตัว ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม และความสนใจ บุคลิกภาพของบุคคลเป็นลักษณะสากลของมนุษย์ที่เรียกกันว่า “เฉพาะตัว”

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่างๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน บุคลิกภาพภายนอกคือส่วนที่บุคคลแสดงออกให้เห็นชัดเจน ส่วนบุคลิกภาพภายในคือส่วนที่มองเห็นได้ยากต้องใช้เวลาในการบ่งบอก เช่น สติปัญญาความถนัด ความใฝ่ฝันปรารถนา ปรัชญาชีวิต ค่านิยม และความสนใจ

1.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

ได้มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้ ดังนี้

ปณิธิ พลนิรันดร์ (2545 :7) กล่าวว่า “บุคลิกภาพ” หมายถึง ลักษณะทั้งภายในและภายนอกของบุคคล คือ ทั้งร่างกาย จิตใจ และอารมณ์หรือความรู้สึกต่างๆ และยังกล่าวอีกว่า บุคลิกภาพ คือ ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอกและภายใน โดยส่วนภายนอกคือส่วนที่มองเห็นชัดเจน เช่น รูปร่าง กริยามารยาท และส่วนภายในคือส่วนที่มองเห็นได้ยากแต่อาจทราบได้โดยอนุมาน เช่น สติปัญญา ความถนัด และลักษณะอารมณ์ประจำตัว

โกวิท อ่อนประทุม (2556) กล่าวว่า บุคลิกภาพของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ บุคลิกภาพแบบเปิดเผย เป็นบุคลิกภาพที่ชอบเข้าสังคม มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และบุคลิกภาพแบบเก็บตัว เป็นบุคลิกภาพที่ ขาดความยืดหยุ่นและตัดสินใจโดยใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง

พัชรี ศิลารัตน์ (2556) กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอก และส่วนภายใน

Jung, Carl G (1939:68) กล่าวว่า บุคลิกภาพมีหน้าที่ 4 ประการ แบ่งเป็นแบบของการกำหนดรู้ (Model of Apprehensive) 2 ประการ และแบบของการตัดสินใจ (Model of Judgment) 2 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดรู้ทางประสาทสัมผัส หมายถึง การกำหนดรู้ซึ่งเกิดในปัจจุบัน บอกให้รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหู รู้รสด้วยลิ้น ได้กลิ่นด้วยจมูก หรือจับต้องด้วยสัมผัสได้ด้วยกาย

2. การกำหนดรู้สิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเอง หมายถึง การกำหนดรู้เกี่ยวกับอดีต อนาคต ซึ่งไม่อาจกำหนดรู้ได้ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แต่เป็นการนึกเอาเองว่าเป็นอย่างไร โดยการที่เคยมีประสบการณ์ เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน และจำได้ แต่หากยังไม่มีประสบการณ์มาก่อน ก็คาดคิดหรือเดา เอาเอง

3. การตัดสินใจโดยการใช้การคิด หมายถึง การตัดสินใจโดยการแยกแยะ วิเคราะห์และเลือกข้อเท็จจริงด้วยการพยายามค้นคว้าหาความรู้ เกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วจึงตัดสินใจ

4. การตัดสินใจ โดยการใช้ความรู้สึก หมายถึง การตัดสินใจ โดยการใช้ความรู้สึกจากพื้นฐานค่านิยม และคำนึงถึงความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น ความพึงพอใจและความกลมกลืน

กันยา สุวรรณแสง (2533:85-86) ได้พยายามแยกรายละเอียดของบุคลิกภาพ แสดงตัวและเก็บตัวเพื่อจะได้มองเห็นภาพความชัดเจนดังแสดงใน ตารางที่ 2

ตาราง 2 แสดงบุคลิกภาพเก็บตัวและบุคลิกภาพแสดงตัวตามทฤษฎีของจุง

คลิกภาพเก็บตัว (Introversion) บุคลิกที่มีลักษณะเด่นดังนี้	บุคลิกภาพแสดงตัว (Extroversion) บุคลิกที่มีลักษณะเด่นดังนี้
1. การตัดสินใจมักขึ้นอยู่กับตนเองเป็นใหญ่ 2. มีมาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน ควบคุมอุปนิสัยของตน 3. ไม่มีการยืดหยุ่นอะลุ่มอล่วย 4. พะวงถึงตนเองมากเป็นพิเศษ 5. การปรับตัวมักจะเป็นในรูปการหลบหนี 6. ถ้าจะเกิดวิปริตทางใจก็มักจะเป็นประเภท Anxiety	1. มีความเชื่ออยู่บนรากฐานของความจริง ข้อมูลที่ได้นั้นต้องยุติธรรม 2. มีอุปนิสัยที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสม 3. พร้อมที่จะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ 4. ไม่เป็นผู้พะวงถึงตัวเองมากนัก 5. การปรับตัวมักจะเป็นในรูปการชดเชย 6. ถ้าจะเกิดวิปริตทางใจก็มักจะเป็นประเภท Hysteria

ที่มา กันยา สุวรรณแสง (2533:85-86)

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า บุคลิกภาพแบบแสดงตัว เป็นบุคลิกภาพที่ชอบเข้าสังคม เปิดเผย สามารถปรับตัวให้เข้าได้กับทุกสถานการณ์ ส่วน บุคลิกภาพแบบเก็บตัวเป็นบุคลิกภาพที่ไม่ชอบสมาคมกับบุคคลอื่น ขาดความยืดหยุ่นและ ตัดสินใจโดยใช้ตนเองเป็นหลัก

1.1.3 ทฤษฎีบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพคือความพยายามที่จะอธิบายและสรุปลักษณะ โครงสร้าง และการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ให้เป็นระบบมีระเบียบรัดกุม เข้าใจได้ ในแต่ละทฤษฎีจะมีหลักการที่แตกต่างกันในรายละเอียดที่เน้นหนักลึกลงไปในด้านต่างๆ นักทฤษฎีแต่ละคนมี หลักการเหตุผลและความเชื่อมั่นเป็นของตนเอง ทฤษฎีของผู้ใดจะแพร่หลายไปมากน้อย เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความชัดเจนและความยากง่ายในการอธิบาย ตลอดจนการตีพิมพ์เผยแพร่ ให้ไปสู่แหล่งต่างๆ ได้กว้างขวางมากน้อยเพียงใด

ทฤษฎีบุคลิกภาพที่ใช้ประโยชน์ได้ดีจึงต้องสามารถอธิบายลักษณะต่างๆ ของบุคคลได้อย่างกว้างขวางและมีบูรณาการพอที่จะอำนวยความสะดวกให้พิจารณามนุษย์ได้ ในปัจจุบันมี ทฤษฎีบุคลิกภาพหลายทฤษฎีซึ่งอาจเป็นเพราะบุคลิกภาพเป็นเรื่องที่กว้างขวางซับซ้อน จนกระทั่งทฤษฎีหนึ่งไม่สามารถอธิบายลักษณะบุคลิกภาพได้ครอบคลุมชัดเจน ทุกทฤษฎียังมี จุดอ่อนซึ่งมีข้อโต้แย้งได้ บุคลิกภาพแบบกล้าแสดงออกมีลักษณะเป็นคนที่แสวงหาและทำ กิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ชอบการสังสรรค์และเข้าสังคม มีการยอมรับและปรับตนเองให้เข้ากับ สังคมได้ เป็นคนที่พูดคุยสนุกรสนานเป็นกันเองคบคนง่าย บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้ชอบที่จะ แสวงหาประสบการณ์ชีวิตโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริงๆ มากกว่าการอ่านจาก หนังสือหรือนั่งคิดเอาเอง จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแบบแสดงตัว สรุปได้ว่าบุคลิกภาพแบบแสดงตัว เป็นบุคลิกภาพที่ชอบเข้าสังคม เปิดเผย สามารถปรับตัวให้ เข้าได้กับทุกสถานการณ์ ส่วนบุคลิกภาพแบบเก็บตัวเป็นบุคคลที่ไม่ชอบสมาคมกับคนอื่น ขาด ความยืดหยุ่นและตัดสินใจอะไร โดยใช้ตนเองเป็นหลัก ซึ่งบุคลิกภาพทั้งสองแบบดังที่กล่าว มาแล้วน่าจะมีผลต่อบัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

1.1.4 บัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ

ฟ็องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530:41-44) กล่าวว่าบัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ ประกอบด้วยพันธุกรรมสิ่งแวดล้อมและช่วงเวลาในชีวิตของบุคคลกล่าวคือ

1. พันธุกรรมสิ่งที่ย่ำทอดทางพันธุกรรมส่วนมากเป็นลักษณะทางกาย เช่น ความสูงต่ำ ลักษณะเส้นผมสีผิวชนิดของโลหิต โรคภัยไข้เจ็บบางชนิดและข้อบกพร่องทางร่างกายบางชนิดเช่นตาบอดสีที่ระยะด้านนิ้วเกินมือติดกัน ฯลฯ ซึ่งลักษณะทางกายเหล่านี้เป็นอิทธิพลของพันธุกรรมที่มีต่อบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลทั้งสิ้น

2. สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ทั้งพัฒนาการทางกาย ทางจิตและบุคลิกภาพคือบุคคลอื่น ๆ รอบตัวเราครอบครัวกลุ่มคนและวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์คนอื่นๆ นี้จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเจตคติพฤติกรรมทางสังคมมนุษย์

3. ช่วงเวลาในชีวิตของบุคคลแสดงถึงระดับพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจอันเกิดจากอิทธิพลร่วมระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและระยะสำคัญของพัฒนาการของมนุษย์ส่วนมากจะอยู่ในช่วงชีวิตเด็กเป็นส่วนมาก

สรุปได้ว่าอิทธิพลของพันธุกรรมสิ่งแวดล้อมและช่วงเวลาในชีวิตของบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้มีลักษณะที่แตกต่างกันไป

1.1.5 การวัดบุคลิกภาพ

จากการศึกษาวิธีการวัดบุคลิกภาพที่ผ่านมาได้เคยมีนักวิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อใช้วัดบุคลิกภาพไว้ ดังนี้

พฤฒิพล นิมพ์ราว (2547 : 78) ได้สร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพเป็นแบบสอบถามบุคลิกภาพ จำนวน 12 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ตั้งแต่จริงที่สุดถึง จริงน้อยที่สุด

เอริสา มโนธรรม (2550 : 138) ได้สร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพเป็นแบบสอบถามบุคลิกภาพ จำนวน 16 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุดถึง จริงน้อยที่สุด

พัชรี ศิลารัตน์ (2556 : 67) ได้สร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพเป็นแบบสอบถามบุคลิกภาพ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวัดบุคลิกภาพของ เอริสา มโนธรรม และ พชรี ศิลารัตน์ นำมาปรับใช้ในการวัดบุคลิกภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือวัดบุคลิกภาพที่ผู้วิจัย

ใช้ในการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย จริงน้อยที่สุดประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ

ได้มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้ดังนี้

Kline, Pual (1966:18-195) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ เก็บตัว – แสดงตัวลักษณะทางอารมณ์ และอาการทางประสาทกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากเด็กโรงเรียนมัธยมประสมในเมือง 138 คนและเด็กในโรงเรียนชุมชน 40 คน พบว่าบุคลิกภาพเก็บตัว – แสดงตัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา และบุคลิกภาพ เก็บตัว – แสดงตัวมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Broadbent, D.E (1969 : 214-218) ได้ศึกษาการเก็บตัว – แสดงตัวของ นักศึกษาปริญญาโทในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ซึ่งเป็นกลุ่มเรียนดีและเรียนไม่ดีผลปรากฏว่า นักศึกษาที่เรียนดีเก็บตัวมากกว่ากลุ่มที่เรียนไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงด้วยว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีสติปัญญาไม่แตกต่างกันดังนั้นการเก็บตัว – แสดงตัวไม่ขึ้นอยู่กับ สติปัญญาซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน

อุไร สิงโต (2521:70) ได้ทำการศึกษานบุคลิกภาพเก็บตัวและแสดงตัวกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงอายุระหว่าง 15 – 17 ปีซึ่งกำลังเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่งจำนวน 160 คนพบว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บ ตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแสดงตัวอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชายที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกับ นักเรียนหญิงที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวแต่นักเรียนชายที่บุคลิกภาพแสดงตัวมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนแตกต่างกับนักเรียนหญิงที่มีบุคลิกภาพแสดงตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพเก็บตัว – แสดงตัวดังที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเด็กที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว – แสดงตัวส่งผลให้เด็กมี ลักษณะที่แตกต่างกันทั้งด้านการเรียนการแสดงออกและด้านอารมณ์ดังนั้นบุคลิกภาพคาดว่า น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

1.2 ความมีวินัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความมีวินัยซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีสาระสำคัญ ดังนี้

1.2.1 ความหมายของความมีวินัย

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายบุคลิกภาพไว้ดังนี้ เช่น

บุญมี แทนแก้ว (2541 : 62) ได้ให้ความหมายว่าความมีวินัยหมายถึงการนำไปในทางที่ดีนำไปในทางเจริญก้าวหน้าผู้มีวินัยหรือมีระเบียบมีแบบมีแผนและมีความงดงามด้วยจริยธรรมศีลธรรมที่ได้ศึกษาดิแล้วย่อมเป็นความดีเป็นมงคล

พระสมชาย ฐานวุฒโฒ (2547 : 72) ได้ให้ความหมายว่าความมีวินัยหมายถึงระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมความประพฤติทางกายวาจาของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกันจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่กระทบกระเทือนซึ่งกันและกันวินัยช่วยให้คนในสังคมห่างไกลจากความชั่วทั้งหลาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1077) ได้ให้ความหมายว่าวินัยหมายถึงระเบียบแบบแผนและข้อบังคับข้อปฏิบัติ

วสัน ปูนผล (2542 : 10) ได้ให้ความหมายว่าความมีวินัยหมายถึงความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของสังคมเกิดจากความรู้สึกมองเห็นคุณค่าในการปฏิบัติมิได้เกิดจากข้อบังคับจากภายนอกเท่านั้นแม้จะมีอุปสรรคก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น

1.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความมีวินัย

ได้มีผู้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับ ความมีวินัยไว้ เช่น

บุญมี แทนแก้ว (2541 : 62) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมีวินัยว่าสังคมใหญ่เมื่อมีสมาชิกจำนวนมากอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะอยู่เป็นกลุ่มเป็นพวกสมาชิกย่อมมาจากชาติตระกูลต่างกันมีนิสัยใจคอต่างกันถ้าขาดระเบียบวินัยต่างคนต่างทำตามที่ตนพอใจทำตามที่ตนต้องการความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นในที่สุดความโกลาหลวุ่นวายย่อมตามมามีการทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นปกติความสงบสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยดังนั้นจึงต้องอาศัยวินัยเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติร่วมกัน

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2542 : 26 – 28) ได้กล่าวถึงการฝึกวินัยเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือการอบรมระเบียบวินัยเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของเด็กพ่อแม่จำเป็นจะต้องสอนให้เด็กรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำและขอบเขตของพฤติกรรมนั้นมีอยู่แค่ไหนลูกจำเป็นจะต้องรู้จักกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยและพ่อแม่ก็จำเป็นต้องบอกให้ลูกรู้ว่าพ่อแม่ยึดถือคุณค่าและหลักการอะไรบ้างการฝึกวินัยคือการสอนเด็กให้รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเองเมื่อเด็กยังเล็กผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพ่อแม่จะต้องเป็นผู้ช่วยเด็กควบคุมพฤติกรรมของเขาและด้วยการอบรมอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่เล็กเมื่อโตขึ้นเด็กจะควบคุมตนเองได้ในที่สุดและนั่นคือเป้าหมายสูงสุดของการฝึกวินัยคือการที่บุคคลจะดำรงตนอยู่ในความถูกต้องจะรู้ด้วยตนเองว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำมีความสามารถที่จะบังคับตนเองและควบคุมตนเองได้ดีโดยไม่ต้องมีผู้อื่นหรือกฎเกณฑ์อื่น ๆ มาคอยควบคุมเด็กควรมีวิสัยเรื่องใดบ้างเด็กควรมีวิสัยในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. วินัยในความประพฤติทั่วไปเช่น
 - 1.1 เก็บข้าวของเป็นที่เป็นทาง
 - 1.2 ตรงต่อเวลา
 - 1.3 ปฏิบัติตามกฎระเบียบและคำสั่ง
 - 1.4 รู้จักกาลเทศะรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร
 - 1.5 ประพฤติตนเหมาะสมกับวัย
2. วินัยในกิจวัตรประจำวันเช่น
 - 2.1 มีระเบียบวินัยในตนเองเช่นรักษาร่างกายได้สะอาดสะอาดอันแต่งตัวเรียบร้อยเก็บข้าวของของตนให้เป็นที่ทำกิจวัตรของตนตามกำหนดเวลา
 - 2.2 ดูแลช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย
3. วินัยในการเรียนเช่นรับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่นๆอย่างเหมาะสมทำการบ้านหรือทบทวนบทเรียนเองโดยไม่ต้องสั่ง
4. วินัยในการทำงานเช่น
 - 4.1 มีความรับผิดชอบเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งใดก็ทำงานสำเร็จและทำอย่างเต็มความสามารถ
 - 4.2 รักษาคำพูดคำสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น
5. วินัยในการควบคุมตนเองเช่น
 - 5.1 ควบคุมอารมณ์ได้ดีตามสมควรไม่โมโหจนเฉียวเมื่อถูกขัดใจไม่โกรธจนควบคุมตนเองไม่ได้

5.2 อคติต่อความลำบากได้ตามวัยทั้งหมดนี้เป็นวินัยพื้นฐานที่เด็กควรได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่การฝึกวินัยต้องเริ่มตั้งแต่เด็กยังเล็กหากไปฝึกเมื่อโตแล้วเช่นเมื่อเข้าวัยรุ่นหรือเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วก็จะกระทำการฝึกได้ยากและผลที่ได้ก็จะไม่ดีเท่าไรเข้าทำนอง “ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก” ทั้งนี้เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่นิสัยและบุคลิกภาพกำลังอยู่ในระยะเริ่มต้นก่อตัวความคิดอารมณ์และการกระทำในรูปแบบต่างๆยังไม่ชัดเจนหรือฝังแน่นเข้าไปในตัวเด็กคุณยังสามารถดึงเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากตัวเขาและบรรจุสิ่งดีๆเข้าไปแทนหากพ้นอายุ 18 ปีไปแล้วบุคลิกภาพก็จะอยู่ตัวเป็นรูปแบบที่ชัดเจนและฝังลึกจนยากที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความมีวินัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าความมีวินัยหมายถึงการปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติเพื่อให้มีการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันและก่อให้เกิดประโยชน์ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคนในสังคมเพื่อให้คนในชุมชนและสังคมเป็นคนที่มีความประพฤติดี

1.2.3 การวัดความมีวินัย

จากการศึกษาวิธีการวัด ความมีวินัยที่ผ่านมาได้เคยมีนักวิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อใช้วัดบุคลิกภาพไว้ เช่น

เอริสา มโนธรรม (2550 : 139) ได้สร้างเครื่องมือวัดความมีวินัยเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึงจริงน้อยที่สุด

ศุภวิชญ์ จันทิพย์วงศ์ (2548 : 130) ได้สร้างเครื่องมือวัดเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองเป็นแบบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด

พัชรี ศิลารัตน์ (2556 : 67) ได้สร้างเครื่องมือวัดบุคลิกภาพเป็นแบบสอบถามบุคลิกภาพ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ได้แก่จริงที่สุดถึง จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวัดบุคลิกภาพของ เอริสา มโนธรรม และ พชรี ศิลารัตน์ นำมาปรับใช้ในการวัดบุคลิกภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือวัดบุคลิกภาพที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวม ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย จริงน้อยที่สุดประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีวินัย

ได้มีนักวิชาการได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้ดังนี้ เช่น

วิกกินส์ (Wiggins, J. S. 1971 : 289) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองพบว่า ผู้ที่มีวินัยในตนเองสูงจะมีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวลน้อย มีความอดทน มีเหตุผล มีความยืดหยุ่นในความคิดและพฤติกรรมทางสังคมและมีสุขภาพดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเองด้วย

นอแมนน์ (Naumann, James L. 1983 : 354 – A) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระเบียบวินัยในโรงเรียนมัธยมที่มีต่อบรรยากาศในโรงเรียนซึ่งผลวิจัยสรุปว่า

- 1.วิธีการใช้ระเบียบวินัยไม่ใช่เป็นหัวข้อกำหนดบรรยากาศของโรงเรียน
- 2.บุคลิกภาพและความแตกต่างในวิธีการของผู้รักษาวินัยเป็นตัวกำหนดแบบอย่างที่ดี

พรสิริ มั่นคง (2549 : 66 – 67) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 โรงเรียนเทคโนโลยีกรุงเทพ เขตพระโขนงกรุงเทพมหานครจากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 7 องค์ประกอบได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิสัยในการเรียนความเชื่ออำนาจในตนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครองลักษณะทางกายภาพทางการเรียนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับอาจารย์สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าความมีวินัยเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นดังนั้นควรมีการปลูกฝังให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติและควบคุมตนเองตามข้อบังคับระเบียบแบบแผนและรวมไปถึงในด้านของการประหยัดการใช้เงินให้อยู่ในความพอดีเพื่อความสุขในชีวิตของตนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้น ความมีวินัยจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกำกับพฤติกรรมในการแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร เหมาะสม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่าความมีวินัยเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อจริยธรรมด้านการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. ปัจจัยด้านครอบครัว

ปัจจัยด้านครอบครัวนับว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรม ซึ่งเป็นลักษณะเป็นการเฉพาะที่แต่ละบุคคลที่เกิดจากการบ่มเพาะจากการเลี้ยงดูของครอบครัว การขัดเกลาทางสังคม โดยแต่ละคนจะได้รับแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ส่งผลให้คนแต่ละคนเกิดพฤติกรรมไม่เหมือนกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน พบว่า มี 3 ตัวแปร ได้แก่ สภาพครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว และการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 สภาพครอบครัว

2.1.1 ความหมายของสภาพครอบครัว

สภาพครอบครัว หมายถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ บิดามารดาหรือผู้ปกครองอยู่ร่วมกัน บิดามารดาหรือผู้ปกครองหย่าร้างกันหรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองถึงแก่กรรมและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับนักเรียน

วาสนา พิทักษ์สาธิต . (2527:6) ได้จำแนกสภาพแวดล้อมทางบ้าน ออกเป็น 3 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาหรือผู้ปกครองกับเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาเอง ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับเด็กระหว่างพี่น้องกับเด็ก และสภาพทั่วไปของครอบครัว
2. องค์ประกอบด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ได้แก่ รายรับ รายจ่ายของครอบครัว สถานภาพครอบครัวการเงินของนักเรียนที่จะใช้จ่ายเรื่องการศึกษา ส่วนตัว และความจำเป็นที่ต้องขอความช่วยเหลือทางการเงินจากผู้อื่น
3. องค์ประกอบด้านที่อยู่อาศัยได้แก่สภาพของบ้านที่ตั้งของบ้าน สิ่งแวดล้อมในบริเวณบ้านตลอดจนอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเป็นอยู่ของสังคมแถวนั้น เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และสังคมและด้านสภาพที่ตั้งของบ้าน จะอำนวยความสะดวกช่วยเสริมการเรียนรู้และในด้านส่วนตัวให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

ชยาภรณ์ ชื่อรุ่งโรจน์ (2529 : 31-34) ได้กล่าวถึงปัญหาครอบครัวแตกแยก ว่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก ไว้ดังนี้

1. ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน การหย่าร้างกันของพ่อแม่ นับว่าเป็นผลร้ายต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจของเด็กมาก เด็กจะเกิดความรู้สึกว่าเหว่ ใจไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่อยากอยู่บ้าน ชอบไปเล่นกับเพื่อนมากกว่า บางคนก็อาจเก็บตัวซึมเศร้า บางรายอาจจะกลายเป็นเด็กก้าวร้าว ชอบบูรกรานผู้อื่นก็มีนอ กจากนี้เด็กจะเป็นคนที่ไม่มั่นคงไม่รักใคร่จริง และไม่คิดว่าใครจะรักเขาจริงทั้งนี้เพราะไม่เคยเห็นใครเป็นแบบอย่างที่ดีมาตั้งแต่เล็กนั่นเอง

2. ครอบครัวที่พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน จะทำให้เด็กมีความวิตกกังวลสูง เด็กจะไม่เข้าใจว่าพ่อแม่ทะเลาะกันก็อาจจะดีกันได้อาจจะพูดคุยกันเหมือนปกติ ในความเข้าใจของเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กนั้นมักจะคิดว่านี่คือภาวะที่สุุดจะทนทานได้บ่อยครั้งที่เด็วเด็กเล็กมักคิดว่าตนเองเป็นสาเหตุของการทะเลาะวิวาทของผู้ใหญ่ เพราะเด็กๆ ไม่อาจจะทำตัวเป็นคนกลางในการทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่ เพราะในใจของเด็กจะเข้าข้างฝ่ายหนึ่ง ผลของความรูสึกอันนี้อาจจะเป็นอันตรายต่อการพัฒนาด้านนิสัย เป็นคนที่ชอบหาเรื่องผู้อื่นชอบหาทางเล่นงานคู่สมรส ยกตนข่มท่านทำทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะคู่ต่อสู้ไม่มีความรับผิดชอบไม่มีความซื่อสัตย์ และมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคประสาทได้

3. ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่คนเดียว มีผลที่ทำให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาโดยไม่ได้รับความอบอุ่นเท่าที่ควร ความเศร้าโศกเสียใจของสามีภรรยา ความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจแล้วแต่มีผลต่อการที่จะต้องปรับตัวของคู่สมรส และส่งผลกระทบต่อมาถึงเด็กได้ ทั้งสิ้นปัญหาครอบครัวแตกแยกหรือการหย่าร้างกันถือว่าเป็นปัญหาที่ทำให้ร้ายจิตใจเด็กอย่างรุนแรงของเด็กที่อยู่ในครอบครัวเช่นนี้ เพราะเด็กไม่มีความรู้เห็นหรือเป็นต้นเหตุของปัญหาทะเลาะวิวาทแต่อย่างใด แต่กลับเป็นผู้ที่รับกรรมจากเหตุนี้มากที่สุดเด็กจะต้องมีความว่าเหว่ มีปมด้อยและรูสึกว่าตัวไร้ค่าเมื่อโตขึ้นย่างเข้าสู่วัยรุ่นเด็กเริ่มรูสึกอายเด็กจะไม่อยากตอบคำถามใครๆ เมื่อถูกถามถึงพ่อแม่ว่าอยู่ที่ไหนทำงานอะไร อาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเริ่มโกหก สร้างคำกล่าวเท็จโดยใช้การเพื่อฝันเป็นลิ่งช่วยกลบเกลื่อนอารมณ์ที่ขาดความรักความอบอุ่นที่แท้จริงของครอบครัว นอกจากนี้ยังมีผลกระทบกระเทือนถึงการเล่าเรียน ตลอดจนบุคลิกภาพของเด็กด้วยบางคนอาจจะกลายเป็นคนเงิบขริ่มไม่ชอบสมาคมกับใครบางคน อาจกลายเป็นคนชอบแสดงตัวอะอะก้าวร้าวมากเกินควร ทั้งนี้ก็เพื่อจะชดเชยความกดดันที่ตนได้รับจากทางบ้าน นอกจากนี้ยังอาจกลายเป็นเด็กที่เป็นปัญหาของสังคมในเมืองใหญ่ๆ เด็กจะไปอยู่ตามโรงภาพยนตร์ ชอบเล่นการพนัน ซ่องสุ่มกันทำลิ่งที่ผิด อาจจะเป็นแก๊งปล้นจี้ ซึ่งเด็กเหล่านี้เมื่อมีการสอบประวัติแล้วมักจะพบว่ามาจากครอบครัวแตกแยกเป็นส่วนใหญ่วส่วนเด็ก

ที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่รักใคร่ปรองดองกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อมนับว่าโชคดีของเด็กผู้นั้น เด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์มั่นคงมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดีเป็นผู้ที่กล้าเผชิญปัญหาต่างๆ ยอมรับสภาพที่แท้จริงของตนเองเป็นผู้ที่มีอารมณ์แจ่มใสมองโลกในแง่ดีในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กคนใดโชคร้ายตกอยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะแตกแยกหรือพ่อแม่ไม่ลงรอยกันอยู่เสมอก็จะตกอยู่ในสภาพที่น่าสงสาร และน่าเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง

ยูวดี เทียรประสิทธิ์ (2536 : 20 – 22) ได้กล่าวว่า สภาพครอบครัวแตกแยก ไม่ว่าจะครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว หรือ ไม่มีทั้งมารดาและบิดาก็ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและปัญหาตามมา คือ เด็กจะมีความเจ็บปวดทางอารมณ์ยาวนาน เด็กจะอารมณ์อ่อนไหวมากกว่าคนอื่นเมื่อต้องเผชิญกับความกดดันที่เท่ากัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สภาพความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวทั้งในด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน การให้ความรักความเอาใจใส่ ห่วงใยซึ่งกันและกัน การไว้วางใจซึ่งกันและกันการสามัคคีกัน การช่วยเหลือกัน จึงเป็นตัวแปรที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2.1.2 การวัดสภาพครอบครัว

เพ็ญภา กุลนภาค (2547) ได้สร้างเครื่องมือวัดสภาพครอบครัวเป็นแบบสอบถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านภารกิจ ด้านการสื่อสาร การแสดงออกถึงความผูกพัน และด้านการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้ง มีข้อคำถามจำนวน 65 ข้อ ข้อคำถามแบบสอบถามเป็นแบบมาตรประเมินค่า 4 ระดับ คือ จริงที่สุด จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

พัชรี ศิลารัตน์ (2556 : 67) ได้สร้างเครื่องมือวัดสภาพครอบครัวเป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับนักศึกษา การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวัด ปัจจัยด้านสภาพครอบครัว ของพัชรี ศิลารัตน์ และเพ็ญภา กุลนภาค มาปรับใช้ในการวัดปัจจัยด้านสภาพครอบครัวของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี้

2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพครอบครัว

Kenner et al. (Kenner et al. 1975 : 167) ทำการศึกษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลจิตเวชที่มีเด็กประมาณร้อยละ 30 ที่เข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลโรคจิตมาจากครอบครัวที่ขาดพ่อแม่หรือขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เด็กส่วนใหญ่มาจากครอบครัวแตกแยกต้องพลัดพรากจากครอบครัวอย่างกะทันหันเช่น การตายการเจ็บป่วย ถูกแยกจากบิดามารดา ปัญหาการหย่าร้างทำให้เด็กรู้สึกอ้างว้างว่าห่วยขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีภายในครอบครัว

เปรมสุริย์เชื่อมทอง(2526 : บทคัดย่อ) ศึกษาประวัติเด็กที่ทำความผิด และเป็นอาชญากรพบว่า ส่วนมากมาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อแม่แยกทางกัน หรือพ่อแม่ตายหรือทะเลาะเบาะแว้งไม่ลงรอยกันทำให้เด็กไม่ได้รับความรักความอบอุ่นเพียงพอ ก่อให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรอบๆตัวได้ยาก จึงมีโอกาสกระทำความผิดได้หรือบุคลิกภาพแปรปรวนไปจนกระทั่งเป็นโรคประสาทได้

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเด็กที่มาจากรอบครัวที่แตกแยก ครอบครัวที่ขาดพ่อแม่ หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งส่งผลให้เด็กปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ยากมีอารมณ์เศร้ารู้สึกอ้างว้าง มีปมด้อยในตนเอง ทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตดังนั้นสภาพครอบครัวน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

เคย์ (Key, W. 1975:19) ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมครอบครัวโดยเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวเพิ่มหรือลดความเร็วของพัฒนาการทางบุคลิกภาพทางจริยธรรมของบุคคลได้ และนักสังคมวิทยาพบว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ และปานกลางมีค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์แตกต่างกัน เช่น การเก็บของตกได้แล้วคืนให้เจ้าของนั้นเป็นความดีควรสรรเสริญในสังคมของบุคคลฐานะปานกลางและสูง แต่เป็นสิ่งโง่เขลาและไม่ควรทำอย่างยิ่งในสังคมของคนระดับต่ำ

ประคินันท์ อุปรมย์ (2532 : 263) กล่าวว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำบิดามารดา หรือผู้ปกครองมีภาระหน้าที่โดยตรงต่อการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวไม่สามารถให้เวลากับครอบครัว เมื่อครอบครัวไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างเพียงพอ ขาดโอกาสที่จะแสวงหาความบันเทิงเพื่อผ่อนคลายความเครียด นอกจากนี้บิดามารดา

ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจำนวนไม่น้อยที่เลี้ยงลูกแบบตามใจทุกอย่างและปกป้องลูกเกินไปทำให้เด็กขาดความเข้าใจในสิ่งที่ควรและไม่ควร

ลีปพนนท์ เกตุทัต (2533 : 10-17) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของไทยที่เน้นการก้าวไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country : NIC) เด็กและเยาวชนเป็นประเด็นที่ควรสนใจในสถานการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลเอื้ออำนวยหรือขัดต่อการเตรียมพร้อมให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างไรบ้าง การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าเชิงวัตถุก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆมากมายไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัตถุหรือจิตใจโดยเฉพาะการพัฒนาความรู้สึกรักใคร่ของเยาวชนซึ่งเสนอเป็นภาพลักษณะได้ 3 กลุ่มคือ

1. เด็กที่มาจากครอบครัวฐานะปานกลางขึ้นไปเป็นกลุ่มที่มีโอกาสทางสังคม และได้เปรียบกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากมีสภาพเศรษฐกิจและครอบครัวอยู่ในฐานะที่ร่ำรวยแค้นอึดอัดและอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ในเขตเมืองหลวง ที่มีความเจริญก้าวหน้าเด็กหญิงมีโอกาสทำเด็กชายหากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก ความต้องการเชิงวัตถุได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ หรืออาจมากเกินไปจนเกิดความอึดอัดทางจิตใจ เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเวลาเอาใจใส่ การศึกษาทางจิตวิทยา กล่าวว่า เด็กเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่จะดิ้นรนให้ได้รับการเอาใจใส่เชิงลบ เมื่อทำผิดแม้จะถูกคุกคามก็ยังดีกว่าไม่ได้รับการเอาใจใส่เด็กมองโลกในแง่ไม่ดีหวาดระแวงต่อบุคคล และเรียกร้องการตอบสนองจากสังคม

2. เด็กที่มาจากครอบครัวเศรษฐกิจใหม่ เป็นเด็กที่เคยยากจนด้อยโอกาสในสังคมแต่พ่อแม่รวยขึ้นเนื่องจากที่ดินในเขตความเจริญทางเศรษฐกิจ เมื่อขายที่ดินก็มักจะอพยพมาใช้ชีวิตอยู่ในเขตชุมชนใช้เงินแสวงหาความสุขทางวัตถุมีแนวโน้มที่จะฟุ้งเฟ้อใช้จ่ายใช้สอยอย่างไม่รู้คุณค่าดังนั้นการปลูกฝังความรู้สึกที่ดีงามในหมู่เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงต้องเน้นให้เกิดสติปัญญาและความนึกคิดที่จะใช้ชีวิตตนเองสร้างอนาคตของตนเองได้และดำรงชีวิตอย่างรู้จักประมาณตน

3. เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนห่างไกลความเจริญ เป็นเด็กที่ด้อยทางสมองและร่างกายเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสที่สุดในสังคม เพราะเกิดในครอบครัวที่เป็นชานาชาวไร่ เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่น้อยเนื้อต่ำใจได้ง่ายหากไม่ได้รับการช่วยเหลือให้ถูกทาง อาจเป็นทรัพยากรที่ขาดการมีส่วนร่วมในสังคม

จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521) กล่าวว่าปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวได้คือสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

กล่าวคือครอบครัวใดมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ขัดสนย่อมนำมาซึ่งความสุขของครอบครัวเกิดความกลมเกลียวสมัคสมานกัน

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงของครอบครัวนั้นมีผลต่อการดำรงชีวิตของบุคคล พร้อมกับส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ส่งผลให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคงสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นในสังคมได้ง่าย ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะด้วย

2.2.2 การวัดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

พัชรี ศิลารัตน์ (2556 : 67) ได้สร้างเครื่องมือวัดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่ได้ นับรวมกันเป็นรายเดือน การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวัดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของพัชรี ศิลารัตน์ นำมาปรับใช้ในการวัดฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับเนื้อหา และบริบทในการวิจัยครั้งนี้

2.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

ฮาร์ทฮอร์น และเมย์ (อ้างใน วรพรรณ ศรีอุบล. 2535 : 30) ได้ทำการศึกษาพบว่าเด็กที่พ่อแม่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะ โกงน้อยกว่าเด็กที่พ่อแม่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และคนที่อายุมากจะ โกงน้อยกว่าคนที่อายุน้อยถึงแม้ว่าจะให้ค่านิยมของความซื่อสัตย์สุจริตไว้เหมือนกัน

สปริงเกอร์ (อ้างใน ชมนุช บุญสิทธิ์. 2541 : 45; อ้างอิงจาก Springer. 1958) ได้ทำการศึกษาพบว่าความมั่นคงทางอารมณ์ของเด็กมีความสัมพันธ์อย่างมากกับฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว กล่าวคือเด็กที่มาจากบ้านที่ยากจนมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจะเป็นคนที่ปรับตัวไม่ดีและมีอารมณ์ไม่มั่นคงมีปริมาณมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลาง

เอริสา มโนธรรม (2550 : 112 – 113) ศึกษาเรื่อง“ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเขตพระนครกรุงเทพมหานคร” ได้พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการประหยัดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเขตพระนครกรุงเทพมหานครแสดงว่านักเรียนบางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวสูงมีการประหยัดมากทั้งนี้เพราะนักเรียนรู้จักในคุณค่าของการใช้เงินรู้จักการประหยัดคอยอดทางครอบครัวของนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของ

ครอบครัวสูงนั้นได้รับการอบรมเลี้ยงดูในเรื่องของการประหยัดออมเงินมาตั้งแต่รุ่นอดีตถ่ายทอดมาจนถึงรุ่นปัจจุบันให้รู้จักคุณค่าของเงินการใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็นมีการประหยัดออมเงินเพื่อส่งผลต่อไปยังลูกหลานในภายภาคหน้า

จรรยา สุวรรณทัต และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2521) กล่าวถึงครอบครัวที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ขัดสนย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขของครอบครัวเกิดความกลมเกลียวสมัครสมานกันในครอบครัว

ประดิษฐ์ อูปรมย์ (2532: 263) ได้กล่าวว่าบิดามารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจำนวนไม่น้อยที่เลี้ยงลูกแบบตามใจทุกอย่างและปกป้องลูกเกินไปทำให้เด็กขาดความเข้าใจในสิ่งที่ควรและไม่ควร

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของครอบครัวที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับลักษณะบางประการได้แก่เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีแนวโน้มมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ความรับผิดชอบหรือมีความมั่นคงทางอารมณ์สูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำดังนั้นฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2.3 การเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะ

งามตา วนิทานนท์ (2534 : 121) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู เป็นการกระทำในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมเพื่อขัดเกลา และหล่อหลอมให้สมาชิกใหม่ของสังคมมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเป็นไปในแนวทางที่สังคมปรารถนา

Miller, Judith Ann (1981) ได้ให้ความหมายของการเลียนแบบว่าหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปแสดงพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน สามารถเข้ากันได้โดยใช้สื่อหรือเครื่องมือที่เหมาะสม การเลียนแบบจะเกิดขึ้นจากการพอใจในการเรียนรู้ ผลจากการเรียนรู้ที่นำพอใจนี้เองทำให้เกิดแรงขับในการเลียนแบบขึ้น

การเลียนแบบจะเห็นได้ชัดเจนในเด็กวัยรุ่น บุคคลที่เด็กเลียนแบบอาจเป็นบุคคลที่เด็กพบปะคุ้นเคยหรือไม่รู้จักเป็นส่วนตัวก็ได้ บุคคลที่เด็กเลียนแบบนี้ก็คือ ตัวแบบ (Models) ที่เด็กพอใจ การเลียนแบบเป็นการลดความเครียดทางอารมณ์ ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งหรืออุปสรรคในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของเด็กก็ได้

การเลียนแบบ เป็นวิธีการขั้นพื้นฐานอันหนึ่งของการพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ และสังคม จากการเลียนแบบพ่อแม่ หรือบุคคลที่เด็กรักใคร่ เด็กจะรับเอาพฤติกรรม ความนึกคิด ความรู้สึก และความเชื่อบุคคลเหล่านั้นมาเป็นของตน เด็กที่เลียนแบบพ่อแม่มักคอยสังเกตพิจารณาการกระทำต่าง ๆ แล้วทำตามบ้าง การปฏิบัติเช่นนี้เด็กต้องการทำเลียนแบบพฤติกรรมของคนที่เขารัก และด้วยวิธีการเลียนแบบนี้เองที่จะทำให้เด็กได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ประเพณี ความคิดเห็น คุณค่า ข้อห้าม และหลักศีลธรรมต่าง ๆ จากบุคคลที่เขารัก และใกล้ชิดด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเลียนแบบหมายถึง การกระทำ การประพฤติปฏิบัติที่ถูกถ่ายทอดทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านร่างกาย วาจา กิริยาท่าทาง การแต่งกาย เพื่อให้เป็นไปในแนวทางที่สังคมปรารถนา

อัลเบิร์ต แบนดูรา (อ้างใน ประสาท อิสรปริต . 2541 : 281) ได้วางแนวความคิดพื้นฐานการเรียนรู้ทางสังคมโดยเชื่อว่า การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความคิด ความหวัง หรือความเชื่อ (Personal Factor หรือ P)
2. องค์ประกอบจากสิ่งแวดล้อม (Environment Influence หรือ E)
3. พฤติกรรม (Behavior หรือ B)

ปัจจัยทั้ง 3 มีความสัมพันธ์แบบ 2 ทาง คือ ต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เรียกความสัมพันธ์ลักษณะนี้ว่า ปัจจัยกำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism)

Gouldner, Alvin W. and Helen P. Gouldner (1963:52) พบว่า ผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กจะอธิบายลักษณะของเด็กหลาย ๆ ลักษณะตามที่รับเอาเอกลักษณ์ของสังคมไว้ และคาดหวังว่าจะประพฤติตัวให้เป็นไปตามลักษณะที่กำหนดให้ และจะประมาณค่าเด็กตามลักษณะที่กำหนดให้ด้วย บุคคลเหล่านี้จะสอนเด็กให้รู้จักตัดสินใจตัดสินใจตามค่านิยม เช่น ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความขยันหมั่นเพียร ความสะอาด และความสำเร็จในการเรียน สิ่งเหล่านี้ต่อมาจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมบุคคล

จากที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะหมายถึงพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามอย่างผู้ปกครองในเรื่องของการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าการรู้จักใช้อย่างเหมาะสมกับตนเองเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดทั้งต่อตนเองผู้อื่น

ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับบิดามารดา เป็นความสัมพันธ์ภาพที่มีต่อกันและแสดงออกในรูปแบบความรัก ความเข้าใจ ทั้งด้วยวาจาและพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อความสามารถของนักเรียน จึงเป็นตัวสร้างผลสัมฤทธิ์ให้กับบุตร

2.3.2 การวัดการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะ

ประกายทิพย์ พิรัชย์ (2539) ได้สร้างเครื่องมือวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง ลักษณะแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง เป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) มี 5 ระดับ ได้แก่ **จริงที่สุด** **จริง** **จริงบ้าง** **จริงน้อย** และ **จริงน้อยที่สุด**

พฤทธิพล นิ่มพร้าว (2547) สร้างเครื่องมือวัดปัจจัยด้านครอบครัวเป็นแบบสอบถามสัมพันธภาพนักเรียนกับบิดามารดา จำนวน 29 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert scale type) ตั้งแต่จริงที่สุดถึงจริงน้อยที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะของ ฉวีฉวี เกียรติพิริยะ และคณะ และพฤทธิพล นิ่มพร้าว นำมาปรับใช้ในการวัดการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือวัดการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ **จริงที่สุด** **จริง** **จริงบ้าง** **จริงน้อย** **จริงน้อยที่สุด** ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

2.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะ

ได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของลูกที่เกิดเลียนแบบผู้ปกครองไว้ดังนี้ เช่น

Symond, P.M (1973 : 283 – 285) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการยอมรับบุตรเปรียบเทียบกับการศึกษาบุตรพบว่าบุตรที่พ่อแม่ยอมรับจะเป็นผู้ที่เพื่อนฝูงยอมรับเป็นอย่างดีชอบเข้าสังคมมองโลกในแง่ดีมีความมั่นคงทางอารมณ์มีมโนคติเกี่ยวกับตนเองสูงคือรู้สึกว่าคุณค่ามีความอบอุ่นและปลอดภัย

McClelland, David C (1961 :253) พบว่า มีความสัมพันธ์กันสูงระหว่าง พ่อแม่ที่เข้มงวดกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของลูก และจากการศึกษาในประเทศตุรกี เฉพาะกลุ่มนักธุรกิจที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง พบว่า ในช่วงวัยเด็กมักจะหลบหลีกผู้ปกครองที่เข้มงวด

ศรินทิพย์ พงษ์ศาสด (2546 อ้างอิงจาก มัลลิกา นิตยาพร และคณะ.2533) ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนและการเลือกวิถีชีวิตของนักเรียนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา บังคับ พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียน คือ ความคาดหวังจากผู้ปกครองในเรื่องระดับการศึกษาสูงสุด และการประกอบอาชีพของบุตร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการควบคุมอิทธิพลสื่อมวลชนของครอบครัวกับจิตลักษณะที่สำคัญของเยาวชนไทยโดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนประถมศึกษา--ปีที่ 5 และ 6 และนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 1,600 คน และผู้ปกครองของเด็กจำนวน 1,600 คนจากโรงเรียนในกรุงเทพฯ จำนวน 7 โรงเรียนและโรงเรียนบริเวณรอบกรุงเทพฯ จำนวน 11 โรงเรียนพบว่า

- 1.ปริมาณการรับสื่อมวลชนของวัยรุ่นไทยจากเด็กวัยรุ่น 1,600 คนที่ศึกษา 91% มีโทรทัศน์ใช้ในบ้านและชมรายการโทรทัศน์โดยเฉลี่ย 25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
- 2.เกี่ยวกับการตระหนักและการควบคุมของผู้ปกครองกับการรับสื่อมวลชนของเด็ก พบว่าผู้ปกครองที่ตระหนักในอิทธิพลสื่อมวลชนต่อเด็กมากเท่าใด และเชื่อในประโยชน์ของสื่อมวลชนมากเท่าใดเด็กในปกครองจะมีความชอบฟังรายการที่มีประโยชน์มากเท่านั้น ผลที่พบชัดเจนที่สุดในครอบครัวที่ผู้ปกครองมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป
- 3.ผู้ปกครองที่ควบคุมเด็กมาก ผู้ที่ตระหนักในอิทธิพลสื่อมวลชนต่อเด็กมากที่สุดได้จัดหาหนังสือที่เหมาะสมแก่เด็กตั้งแต่เล็ก และการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก และแบบใช้เหตุผลมากโดยตัวทำนายเหล่านี้รวมกันสามารถทำนายความแปรปรวนของปริมาณการควบคุมแต่ละด้าน ได้ 20 – 32%
- 4.ผู้ปกครองที่ตระหนักในอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อเด็กคือผู้ปกครองที่มีการศึกษาต่ำอยู่ในระดับเศรษฐกิจต่ำเป็นผู้ปกครองในกรุงเทพฯเป็นผู้รายงานว่าอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบใช้เหตุผลน้อย

พันคำ มิโพนทอง (2533 : 91 – 109) ได้ทำการศึกษาค่านิยมพื้นฐานห้าประการของครูผู้ปกครองและนักเรียนชั้นประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นโดยผลจากการศึกษาพบว่านักเรียนที่มีปริมาณการได้รับการถ่ายทอดค่านิยมพื้นฐานจากผู้ปกครองสูงจะมีค่านิยมพื้นฐานทั้งด้านความรักชาติ ด้านประหยัดและอดออม ด้านการมีระเบียบวินัย ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านการพึ่งตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดค่านิยมพื้นฐานจากผู้ปกครองในปริมาณต่ำ

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การเลียนแบบนั้นเริ่มต้นได้ตั้งแต่เมื่อคนเราสามารถมองเห็นรับรู้สัมผัสจากสื่อต่างๆ เด็กจะค่อยๆ เลียนแบบจากพ่อแม่ผู้ปกครอง คนที่อยู่ใกล้ชิดต่อมาเมื่อเริ่มโตขึ้นเข้าสู่วัยรุ่น เด็กก็จะเริ่มเลียนแบบจากบุคคลอื่น อาจได้จากสื่อโทรทัศน์จากเพื่อนซึ่งทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่คล้ายหรือเหมือนกับตัวแบบที่เด็กได้เลียนแบบดังนั้นผู้วิจัยคาดว่า การเลียนแบบผู้ปกครองน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

จากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ที่มีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน พบว่า มี 1 ตัวแปร มีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ

3.1.1 ความหมายการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ

จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ ได้มีนักวิชาการ ได้อธิบายถึงความหมายของการเลียนแบบเพื่อน ในการการมีจิตสาธารณะมีรายละเอียดดังนี้

Frances, L and Louise, Betes Ames (1955 : 249) กล่าวว่าเพื่อนที่แวดล้อมเด็กจะส่งผลต่อเด็กในด้านพฤติกรรมค่านิยมและด้านเจตคติของเด็ก

Hoffman, Martin L (1970 : 225 – 226) กล่าวว่าโครงสร้างสังคมภายในห้องเรียนทำให้เด็กเรียนรู้ถึงค่านิยมของสังคมเจตคติต่อสิ่งต่างๆและเลียนแบบบุคลิกภาพของเพื่อนซึ่งจะได้รับเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพกับเพื่อน

Hurlock, E B (1978 : 441) ก็ได้กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กโดยเด็กจะยอมรับเอาค่านิยมและความสนใจของกลุ่มเพื่อนมาเป็นของตนเอง

ฉวีวรรณ สุขพันธ์โพธาราม (2527 : 112 – 113) กล่าวถึงประโยชน์ของเพื่อนวัยรุ่นว่า

1. ช่วยให้วัยรุ่นมีสิ่งยึดเหนี่ยวไม่เกิดความรู้สึกถูกทอดทิ้งให้ว่าเหว่กันไป
2. ช่วยให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม

เพื่อเป็นบทเรียน

3. ช่วยให้วัยรุ่นลดความเพื่อฝึกการปรับตัวเพื่อให้พ้นจากความกังวลในปัญหาต่างๆทำให้วัยรุ่นหาทางออกด้วยการสร้างความฝันต่างๆที่ตนเห็นว่าตนต้องการจะได้รับ

ความสุขความสำเร็จซึ่งเป็นการวาดภาพของตนเองในอุดมคติการปรับตัวเข้ากับเพื่อน ได้มีเพื่อนคุยไม่มีเวลาว่างที่จะเพื่อฝัน

4. ช่วยให้อายุรุ่นลดความเครียดหรือความกดดันได้ความกังวลอดใจของวัยรุ่นมีมากปัญหาบางปัญหาสามารถที่จะบอกเล่าให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองทราบได้บางปัญหาไม่สามารถที่จะบอกเล่าให้ทราบได้การคบเพื่อนจะช่วยให้วัยรุ่นได้ปรับทุกข์กับผู้ที่ปัญหาเช่นเดียวกันช่วยทำให้เกิดความสบายใจได้

5. ช่วยให้อายุรุ่นเกิดความคิดในเรื่องการเสียสละการเห็นแก่ส่วนรวมการร่วมกิจกรรมกับเพื่อนช่วยให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ในเรื่องการอยู่ร่วมกันรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความอดทนอดกลั้นมีหลักเกณฑ์ในการทำงานที่เป็นแบบแผนและช่วยให้อายุรุ่นวางตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคม

3.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ

ณรงค์ เสงี่ยม (2539 : 166) ให้แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนไว้ว่ากลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากครอบครัวหรือผู้ใหญ่เช่นเพศศึกษา ความเสมอภาคความเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อนเด็กจะเป็นตัวของตนเองมากขึ้นเด็กจะเลือกคบเพื่อนที่ถูกต้องและอาจนำพฤติกรรมต่างๆ ของเพื่อนมาใช้เป็นแนวปฏิบัติของตน

สุชา จันทร์เอม (2542 : 153 – 154) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนไว้ว่า วัยรุ่นพยายามที่จะหาเพื่อนที่อยู่ในรุ่นราวคราวเดียวกัน มีรสนิยมเหมือนกัน เพื่อจะได้เอาไว้ออกมาสมาคมพูดคุย สังสรรค์กันกลุ่มของเด็กวัยรุ่นมีอิทธิพลอย่างมากต่อความประพฤติ การแต่งกาย กิริยาท่าทางมีการพยายามเลียนแบบกันเพื่อให้เกิดสัญลักษณ์กลุ่มขึ้นแม้ว่าการกระทำบางอย่างนั้นจะไปเพื่อความโก้เก๋ และเพื่อให้เกิดเป็นจุดสนใจขึ้น แม้จะขัดต่อสายตาของผู้ใหญ่ก็ตาม

จากเอกสารดังกล่าวแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า การเลียนแบบเพื่อนหมายถึงพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามอย่างเพื่อน เพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือจากเพื่อนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สามารถที่จะเรียนรู้บทบาทของตนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนทั้งในเรื่องของการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า การรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมได้อย่างเหมาะสมกับโอกาส สิทธิ หน้าที่ที่ตนเองได้รับเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 การวัดการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ

ศรีนทิพย์ พงษ์ศาสด (2546 : 145) ได้สร้างเครื่องมือวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ลักษณะแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท มี 5 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย และ จริงน้อยที่สุด

เอริสา มโนธรรม (2550) ได้สร้างเครื่องมือวัดการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะระจำนวน 11 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert scale type) ตั้งแต่จริงที่สุดถึง จริงน้อยที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวัดการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะของ เอริสา มโนธรรม และศรีนทิพย์ พงษ์ศาสด นำมาปรับใช้ในการวัดการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะของนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อความบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา และบริบทในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือวัดการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวม ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย จริงน้อยที่สุด ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

3.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะ

Cumming, William K et al. (1988:176) ได้ทำการศึกษา สาเหตุของการเกิดค่านิยม ผลการศึกษา พบว่า เพื่อนและสังคมของวัยรุ่น เป็นสาเหตุของการเกิดค่านิยมทั้งส่วนตัววัยรุ่นและค่านิยมของสังคม ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการรับสื่อและความสัมพันธ์ภายในสังคมเนื่องจากสมาชิกของกลุ่มเด็กจะเรียนรู้ข่าวและความรู้ส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจากสื่อที่กลุ่มรับมา

Astin, Alexander W (1968 : 187) กล่าวว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อ ความคิด และการตัดสินใจในการเลือกทำสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะวัยรุ่นที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพและด้านความคิด

Cantell (1970:412-A) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมของนักเรียนได้รับอิทธิพลจากเพื่อนเช่นเดียวกัน

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าเพื่อนเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพในหลายด้าน ได้แก่ความมีวินัยความรับผิดชอบการเลียนแบบประพฤติกฎปฏิบัติในเรื่องของการมีจิตสาธารณะได้ดังนั้นผู้วิจัยคาดว่า

การเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสังคม

สภาพแวดล้อมในสังคมมีส่วนสำคัญในการจูงใจ ชักชวน ชี้นำให้สมาชิกของสังคมเกิดพฤติกรรมการเอาอย่าง ทำตาม หรือมีค่านิยมโน้มเอียงไปในทิศทางที่เห็นด้วยว่าเป็นสิ่งดีงาม ถูกต้อง มีคุณค่า จนเกิดการเลียนแบบ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสังคมที่น่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการประหยัดของนักเรียน จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การเลียนแบบสื่อ การเลียนแบบเพื่อน และการเลียนแบบครู มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ตัวแปรการเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะ

4.1.1 ความหมายและบทบาทหน้าที่ของสื่อในการมีจิตสาธารณะ

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย และบทบาทหน้าที่ของสื่อไว้ดังนี้

อรุณีประภา หอมเศรษฐี (2528:79) ได้ให้ความหมายของสื่อว่ากระบวนการสื่อสารมวลชน คือ การส่งสารไปยังคนจำนวนมากโดยผ่านทางสื่อมวลชนเนื่องจากความหลากหลายของผู้รับสาร และยังไม่สามารถกำหนดจำนวนผู้รับสารได้บางครั้งการส่งสารก็อาจจะเกิดการผิดพลาดขึ้นได้นอกจากนั้นการสื่อสารมวลชน ยังมีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งคือผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ไม่มีโอกาสได้เผชิญหน้ากัน การสื่อสารจะกระทำโดยผ่านอุปกรณ์ทางด้านสื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้โอกาสที่ผู้ส่งสารจะได้รับปฏิกริยาโต้ตอบกลับมาในทันทีทันใด จึงไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ปฏิกริยาโต้ตอบที่เกิดขึ้น ในการสื่อสารมวลชนอาจจะไม่กลับมาเลย หรืออาจจะเกิดปฏิกริยาโต้ตอบล่าช้าขึ้นมาแทน

อนันต์ธนา อังกินันท์ (2532 : 82 – 84) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนสรุปได้ว่าการเสนอข่าวสารให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเริ่มตั้งแต่การหาข่าวและจัดส่งข่าวไปให้ประชาชน การเสนอข่าวจะต้องเสนอตามข้อเท็จจริง โดยไม่ต้องสอดแทรกความคิดเห็นลงไป เป็นตัวแทนของประชาชนในการเสนอความคิดเห็นสู่ผู้บริหารประเทศ โดยสื่อมวลชนจะต้องทำการตรวจสอบการลงประชามติของประชาชนอยู่เสมอ การให้ความบันเทิงเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญของสื่อมวลชน เพราะผู้รับข่าวสารจะมีความต้องการในส่วนนี้มาก โดยเฉพาะเวลาว่าง และเวลาต้องการพักผ่อนการให้ความรู้สื่อมวลชน มีหน้าที่ให้ความรู้แก่

ประชาชนทั่วไป ซึ่งอาจเป็นความรู้โดยตรงหรือสอดแทรกในรายการทั่วไปหน้าที่โฆษณาและประชาสัมพันธ์คือการโฆษณาสินค้า และการบริการต่างๆตลอดจนประชาสัมพันธ์กิจการต่างๆ
 อดกรณ์ ปรีวุฒิพงศ์ (2543 : 61 – 62) กล่าวว่า กระบวนการจัดเกล้าทาง
 สังคมมีดังนี้

1. สื่อมวลชนสอนบทบาทให้รู้ว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ใน
 สังคมการเรียนรู้จากสื่อมวลชนเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ไม่ต้องจงใจทำให้เกิดซึม
 ซับได้ง่าย
2. สื่อมวลชนสร้างค่านิยมในขณะที่ทุกคนกำลังเรียนรู้บทบาทของการ
 เป็นสมาชิกของสังคมต่างๆจากสื่อมวลชนนั้นก็จะเรียนรู้ค่านิยมไปด้วยไม่ว่าจะเป็นค่านิยม
 เรื่องการสะสมทรัพย์สินวิธีการดำเนินชีวิตความทะเยอทะยานจุดหมายปลายทางของชีวิตและ
 ค่านิยมทางเพศ
3. สื่อมวลชนสร้างทัศนคติสื่อมวลชนจะเป็นผู้ให้ข่าวสารความรู้แก่
 สมาชิกในสังคมและจะสอนวิธีการประเมินสิ่งต่างๆรอบตัวตลอดจนชี้แนวทางที่จะเอื้อ
 ประโยชน์ต่อการปฏิบัติซึ่งทำให้ทัศนคติของคนเราเปลี่ยนแปลงไป
4. สื่อมวลชนสอนวิธีการใช้เวลาคนในสังคมอาจได้แนวทางการใช้เวลา
 ว่างของตนคนในภาพยนตร์นวนิยายและจากข่าวคนดัง ในสังคมคนที่เป็นเพื่อนสนิทกันไม่
 จำเป็นต้องมีการใช้เวลาว่างตรงกันเพราะต่างคนต่างก็มีหนังสือมีภาพยนตร์เป็นคำชี้แนวทาง
 ของการใช้เวลา
5. สื่อมวลชนสอนวิธีการใช้เงินในปัจจุบันนี้วัยรุ่นจะใช้เงินไปกับการสั่ง
 อาหารราคาแพงกินพร่ำเพรื่อใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจนเรียกว่าเป็นยุค “สังคมบริโภคนิยม” ส่วนหนึ่ง
 เป็นเพราะความทะเยอทะยานเกี่ยวกับการใช้เงินที่ได้เรียนรู้จากสื่อมวลชนการแต่งตัวจาก
 หนังสือแฟชั่นการนั่งตามร้านอาหารราคาแพงตามที่โฆษณาเชิญชวนคนยุคใหม่ให้นิยม
6. สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมรสนิยมมาตรฐานของสุนทรีย์
 ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในยุคนี้ลดลงไปมากคนเป็นนักแสดงได้ง่ายขึ้นตามความถี่ของปรากฏ
 ในสื่อมวลชนละครนวนิยายภาพยนตร์ดนตรีมีทุกประเภทสำหรับคนทุกระดับชั้นจนความ
 ประารถนาที่จะพัฒนารสนิยมให้เหมาะสมกับงานศิลปวัฒนธรรมชั้นสูงกลายเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น
 อีกต่อไป

7. สื่อมวลชนชี้แนะการตอบโต้ทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตในสังคมเรา ต้องเผชิญกับสิ่งเร้าต่างๆมากมายทั้งที่เป็นสิ่งของเหตุการณ์และตัวบุคคล สื่อมวลชนได้สอนให้เราเรียนรู้การตอบโต้ทางอารมณ์กับสิ่งเหล่านี้

8. สื่อมวลชนกำหนดปทัสถานของพฤติกรรมสื่อมวลชนได้สร้างกลุ่มอ้างอิงขึ้นมาเช่นการเป็นดาราการเป็นนักกีฬาการเป็นนักวิชาการการเป็นผู้บริหารการเป็นนักการเมือง สื่อมวลชนจะชี้ให้เราเห็นว่าเขาเหล่านั้นมีปทัสถานของพฤติกรรมเป็นอย่างไรกลุ่มเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มอ้างอิงที่เราใฝ่ฝันทะเยอทะยานจากการได้เรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มจากสื่อมวลชนแล้วก็นำปทัสถานของพฤติกรรมของกลุ่มอ้างอิงเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

กาญจนา แก้วเทพ (2545 : 103) ได้ระบุลักษณะสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมดังนี้

1. สื่อสารมวลชนต้องมีพันธกิจที่ต้องพึงปฏิบัติต่อสังคมเจ้าของสื่อควรเป็นมหาชน
2. ข่าวสารของสื่อจะต้องเป็นเรื่องจริงถูกต้องยุติธรรมตรงไปตรงมาและสอดคล้องต้องกัน
3. สื่อจะต้องทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะอันหลากหลาย
4. สื่อควรมีเสรีภาพภายใต้ความควบคุมตัวเอง
5. สื่อต้องปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณและมาตรฐานของวิชาชีพ
6. ในบางสถานการณ์สังคมจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงการทำงานของสื่อเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

จากเอกสารดังกล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าการเลียนแบบสื่อหมายถึงพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามอย่างสื่อ มีความชื่นชอบ ต้องการเป็นอย่างตัวแบบในสื่อการรับเอาความรู้เจตคติค่านิยมมาเป็นของตนเอง นำเอาไปใช้ในการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามอย่างสื่อในเรื่องของการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างรู้คุณค่า และเหมาะสมกับที่ตนเองได้รับเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดทั้งต่อตนเองและครอบครัว จากการอ่านหนังสือบทความนิตยสารการรับฟังรายการวิทยุรับชมรายการโทรทัศน์ และรับชมภาพยนตร์เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าส่วนรวม

4.1.2 แนวคิดการเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะ

ได้มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดการเลียนแบบสื่อ ไว้ดังนี้ เช่น

Frances, L and Louise, Betes Ames (1955: 246 – 248) กล่าวว่า การดูทีวี และภาพยนตร์ส่งผลต่อการเรียนรู้ประสบการณ์และการเรียนรู้ทางสังคม

ยูวดี เทียรประสิทธิ์ (2536 :123) อธิบายอิทธิพลของสื่อมวลชนว่าวัยรุ่น เป็นวัยแห่งการเรียนรู้มีความพร้อมที่จะรับข่าวสารต่างๆทุกรูปแบบโทรทัศน์วิทยุหนังสือพิมพ์ เป็นสิ่งที่ไม่ได้ในสภาพสังคมปัจจุบันและอิทธิพลของสื่อมวลชนจะครอบคลุมและ เปลี่ยนแปลงเจตคติค่านิยมประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตวัยรุ่น

กอบกุล ถาวรานนท์ (2545 : 45 – 47) อิทธิพลของสื่อมวลชนหมายถึงสิ่งที่ เกิดขึ้นหรือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องจากการรับสารจากสื่อมวลชน โดยการดูการฟังและ การอ่าน

กฤติกา สีลาพตะ (2544:130-131) กล่าวว่าอิทธิพลของสื่อมวลชนมีผลต่อ กระบวนการเรียนรู้ความคิดเห็นค่านิยมเจตคติตลอดจนพฤติกรรมต่างๆของเด็กและวัยรุ่น สื่อมวลชนก็ยิ่งทวีความสำคัญในการเป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทถ่ายทอดค่านิยมเจตคติต่างๆ ให้แก่เด็กและคนในสังคมมากขึ้นเพราะวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ต้องการความรวดเร็วในการ ข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการกระทำต่างๆ

4.1.3 การวัดการเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะ

เอริสา มโนธรรม (2550 : 142) ได้สร้างเครื่องมือวัด ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ในสังคมเป็นแบบสอบถามการเลียนแบบสื่อและการเลียนแบบเพื่อนในการมีจิตสาธารณะชนิด มาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตั้งแต่จริงที่สุดถึงจริงน้อยที่สุดนอกจากนี้

พฤติพล นิ่มพร้าว (2547 : 84) ได้สร้างเครื่องมือวัดปัจจัยเป็นแบบสอบถาม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีลักษณะเป็นมาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ ลิเคอร์ท (Likert scale type) ตั้งแต่จริงที่สุดถึงจริงน้อยที่สุด

พัชรี ศิลารัตน์ (2556 : 67) ได้สร้างเครื่องมือวัดการเลียนแบบผู้ปกครองใน การมีจิตสาธารณะ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรฐานส่วนประเมินค่า 6 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด ถึง จริงมาก จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริงเลย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือการวัดบุคลิกภาพของ พฤติพล นิ่มพร้าว นำมาปรับใช้ในการวัดการเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้

สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงที่สุด จริง จริงบ้าง จริงน้อย จริงน้อยที่สุดประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

4.1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะ

ได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของลูกที่เกิดเลียนแบบสื่อไว้ดังนี้ เช่น

Bandura, Albert (1997) ได้ศึกษาผลของขบวนการสร้างสัญลักษณ์ที่มีต่อการเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบที่ให้กับเด็ก ในระดับอายุ 6 – 8 ปีจำนวน 72 คนในจำนวนนี้เป็นเด็กชาย 36 คนและเด็กหญิง 36 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างดูตัวแบบจากภาพยนตร์ซึ่งฉายให้เห็นวิธีการเล่นของเล่นต่างๆของตัวแบบด้วยวิธีการที่แปลกและใหม่กว่าที่เด็กๆเคยเล่นกัน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกจะได้รับคำแนะนำให้เรียกชื่อการกระทำทุกอย่างของตัวแบบกลุ่มที่สองจะต้องนับตัวเลข 1, 2, 3, 4, 5 ไปพร้อมๆกัน ในขณะที่ดูตัวแบบนั้นและกลุ่มที่สามให้ดูตัวแบบแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแล้วให้ผู้สังเกตแสดงวิธีการเล่นตามที่ได้ดูมา ผู้ถูกทดลองแต่ละกลุ่มจะได้รับรางวัลเมื่อแสดงได้เหมือนตัวแบบ แต่อีกครั้งหนึ่งจะไม่ได้รางวัลเลยผลการศึกษาพบว่าเด็กกลุ่มแรกที่ได้ฝึกให้เรียกชื่อการกระทำของตัวแบบจะสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้ดีกว่ากลุ่มที่สองที่ต้องนับตัวเลข และกลุ่มที่สามที่ให้ดูแต่ตัวแบบอย่างเดียวทั้งนี้ผลของสามกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 2.18, p < .025$) สำหรับเด็กชายจะสามารถเลียนแบบได้ดีกว่าเด็กหญิงแต่พบว่าการให้รางวัล และการไม่ให้รางวัล ไม่ให้ผลที่แตกต่างกันแต่อย่างใด

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าสื่อเป็นอีกแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญทำให้นักเรียนได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพในหลายด้าน ได้แก่ความมีวินัยความรับผิดชอบการเลียนแบบประพฤติกฎปฏิบัติในเรื่องของการมีจิตสาธารณะดังนั้นผู้วิจัยคาดว่า การเลียนแบบสื่อในการมีจิตสาธารณะน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

4.2 การเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะ

4.2.1 แนวคิดการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2542:79) กล่าวว่า สถานศึกษาและครูมีหน้าที่ในด้านการอบรมสมาชิกในสังคม ให้รู้จักระเบียบ แบบแผนของสังคม ด้านการพัฒนาคุณภาพของ

สมาชิกในสังคมและด้านทำหน้าที่ถ่ายทอด สะสม พัฒนาและเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งการจัดระเบียบสังคม

วารางคณา แสงวิภาค (2542:99) กล่าวว่า กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนได้แก่ บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู การให้บริการนักเรียน และสิ่งแวดล้อมโดยรวม มีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียน

พรพรม พรคพวก (2550 : 81-82) กล่าวว่า สิ่งทีครูปฏิบัติต่อนักเรียนซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของนักเรียนคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู การสอนแบบประชาธิปไตย การสอนให้เห็นคุณค่าตนเอง และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552:75) กล่าวว่า สัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้รับการอบรมหล่อหลอม และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ทีละเล็กทีละน้อยทำให้เกิดจิตสำนึกทีมีหลายรูปแบบ ภาวะแวดล้อมทางสังคมทีสำคัญในโรงเรียนคือครู เพราะเป็นการได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตทีมีพลังต่อการเกิดจิตสำนึกทีดี

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะหมายถึง พฤติกรรมทีนักเรียนประพฤติ ปฏิบัติตามอย่างครู ในเรื่องของการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างรู้คุณค่าการรู้จักใช้สิ่งของได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดต่อนตนเองและครอบครัว ได้แก่ ครูใช้สิ่งของส่วนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ห้องน้ำ ด้วยการรักษา ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม เป็นต้น

4.2.2 การวัดการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะ

เอริสา มโนธรรม (2550 : 142) ได้สร้างเครื่องมือวัด ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมเป็นแบบสอบถามการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะ ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับตั้งแต่จริงทีสุดถึงจริงน้อยทีสุดนอกจากนี้

การวิจัยในครั้งนีผู้วิจัยได้นำเครื่องมือวัดของเอริสา มโนธรรม นำมาปรับใช้ในการวัดการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กลุ่มเป้าหมายการวิจัย โดยดำเนินการปรับข้อคำถามบางส่วน ปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทในการวิจัยครั้งนี มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ จริงทีสุดจริง จริงบ้าง จริงน้อย จริงน้อยทีสุด ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 10 ข้อ

4.2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบครูในการมีจิตสาธารณะ

Klass, Carol Speckman (1984 : 405-A) ได้ทำการศึกษาค่านิยมผลกระทบจากห้องเรียนและสังคมวัฒนธรรมด้วยการศึกษาแบบตลอดเวลา คลาสได้สังเกตเด็กในกลุ่มทุกวัน โดยการมองถึงผลทางด้านสังคมวัฒนธรรมและผลกระทบจากสังคมในห้องเรียนพบว่านักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดมาจากการปฏิบัติของครู

ชลธิศ โลศิริ (2554) ปัจจัยด้วย คุรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครู และการเข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา แสดงว่าชาวชนไทยได้รับแบบอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีอัตลักษณ์เืองชาติ และความภูมิใจในชาติจากครู และได้เข้าร่วมกิจกรรมของชาติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมให้ชาวชนไทย มีอัตลักษณ์ของชาติ และความภูมิใจในชาติ โดยครูเป็นผู้ที่มืบทบาทสำคัญที่สุดที่คอยช่วยเหลือดูแล ให้ความรู้ และนำสั่งสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญและเป็นต้นแบบที่ดีในการปฏิบัติตนตามอย่างของอัตลักษณ์เืองความภูมิใจในชาติ

ศิริรัตน์ ภู่อักเจริญศักดิ์ (2531:37 ; อ้างอิงจาก Cogan and Levin.1957) ได้ศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์แบบอบอุ่นเป็นมิตร ระหว่างครูและนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีงาม จะทำให้การเรียนของนักเรียนดีขึ้น และถ้าครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์กันมากเท่าไร นักเรียนจะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ให้ดีที่สุดได้มากเพียงนั้น นักเรียนมีความศรัทธาในตัวครู ความศรัทธาที่นักเรียนให้แก่ครู จะช่วยให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู การมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ จะทำให้ผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น

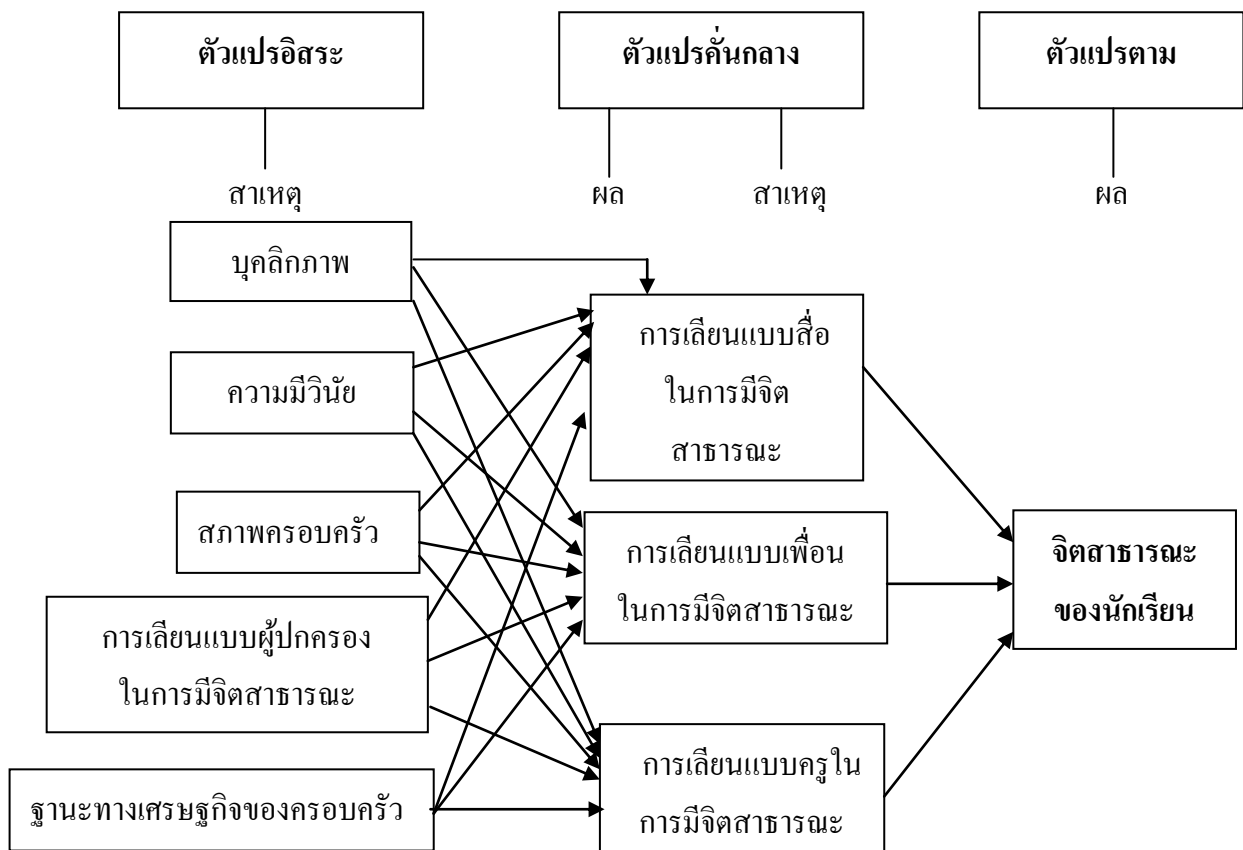
ศักดิ์สิทธิ์ บุญรังศรี (2546 : 102) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองของนักศึกษาสาขาวิชาก่อสร้างวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงครามพบว่าปัจจัยด้านครูผู้สอนมีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองของนักศึกษาวิชาก่อสร้างวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงครามอยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาใช้เวลาในการเรียนอยู่กับครูผู้สอนค่อนข้างมากจึงมีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมีเวลาดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิดในการอบรมสั่งสอนให้นักศึกษาอยู่ในกฎระเบียบของทางวิทยาลัยและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการทำให้นักเรียนเกิดการยอมรับมีเจตคติที่ดีทั้งในด้านการเรียนการปฏิบัติตนซึ่งทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่คล้ายหรือเหมือนกับตัวแบบที่เด็กได้เลียนแบบดังนั้นพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ

ของนักเรียนในส่วนหนึ่งจึงน่าจะมีผลมาจากการเลียนแบบครูและน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 เลข – หนองบัวลำภู ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด โดยตั้งสมมติฐานว่ามีปัจจัยที่น่าจะมีผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียน และนำมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

→ หมายถึง ตัวแปรที่อยู่ต้นลูกศรเป็นสาเหตุ ตัวแปรที่อยู่หัวลูกศรเป็นผล

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย